

Prikazi knjiga

Nada Filipović, **Die Partizipialkonstruktion in der deutschen dichterischen Prosa von heute**, Tübingen 1977. (Forschungsberichte des Instituts für deutsche Sprache, Band 32)

U ovom je radu na materijalu pjesničke proze objavljene između 1960. i 1970. na sva četiri područja njemačkog jezika (DDR, BRD, Austrija i Švicarska) ispitana semantička funkcija participijalnih konstrukcija, tj. odnos te konstrukcije prema nadređenoj rečenici. Korpus je sastavljen na temelju 34 djela 25 pisaca (Böll, Frisch, Lenz, Fühmann, Grass, Haggelstange, Handtke itd.). Ukupno je pregledan impozantan materijal s više od 10 tisuća stranica (preko 2 milijuna i sedam stotina tisuća riječi), u kojem je pronađeno više od 5500 participijalnih konstrukcija. Obradeni su participi u funkciji rečenice, a izostavljeni su eliptični oblici u kojima je particip dio glagolskog oblika (npr. *Einverständen!* mjesto *Ich bin einverständen!*), kao i pridjevske konstrukcije koje su slične participijalnim (npr. *... und der gestiegererten Leistung mehr und mehr verdächtig*). Također nisu razmatrane rečenice za koje se može smatrati da je u njima particip izostavljen (npr. *... Atlantik zwischen meinen Schuhen, sitze ich wieder in meinem Deckssessel*).

U ispitanim materijalu najbrojnije su participijalne konstrukcije u funkciji atributa, npr. *Kann Svoboda, so bemüht um Verständigung, gerade das nicht verstehen?* Njihova je karakteristika da se uvijek odnose samo na jednu riječ, dok se adverbijalne participijalne konstrukcije odnose na čitavu neodređenu rečenicu. Takvih adverbijalnih konstrukcija našla je autorica po tipovima više što ih spominju dosadašnje gramatike i specijalne studije.

Među tim novim tipovima koji dosad nisu opisani zanimljive su temporalne participijalne konstrukcije I i II (za razliku od temporalnih konstrukcija bez oznake broja) u kojima je vremenska komponenta izražena u neodređenoj rečenici, a ne u participijalnoj konstrukciji (kao kod »normalnih« temporalnih konstrukcija). Rečenica *Ein alter Mann steigt die Treppe zum Hausflur hinunter, einen Eimer schwenkend* mogla bi se transformirati u rečenicu *Ein alter*

Mann steigt die Treppe zum Hausflur hinunter, während er einen Eimer schwenkt. Međutim »temporalnost« (u ovom slučaju istovremenost) koja je izražena veznikom *während* logički je zapravo sadržana u glavnoj rečenici tako da je njezin transformirani oblik *Während ein alter Mann die Treppe zum Hausflur hinuntersteigt, schwenkt er einen Eimer ili, još bolje, Ein alter Mann steigt die Treppe hinunter und schwenkt einen Eimer* jer su obadvije radnje paralelne i neovisne jedna od druge. Budući da je vremenska informacija sadržana u glavnoj rečenici, autorica taj tip naziva i obrnuton temporalnom rečenicom (dakle participijalna konstrukcija zapravo je u funkciji glavne rečenice). Slična je tom tipu participijalna temporalna konstrukcija II, u kojoj se pojavljuje particip perfekta, pa to je zapravo varijanta temporalne participijalne konstrukcije I u pasivu: *Sie banden das Boot fest und kletterten auf das Floß, von jüngeren Schülern respektvoll begrüßt → ... und wurden von jüngeren Schülern respektvoll begrüßt.*

Također nisu dosad opisane komparativne participijalne konstrukcije koje se pojavljuju s veznikom *wie*, ali se po svom odnosu prema glavnoj rečenici ostvaruju kao realne i kao irealne: *Die Welt ist tatsächlich, wie schon so oft gesagt, eine Probebühne...* (realna konstrukcija, u kojoj je samo ispušten pomični glagol *wurde*); *Sein Gesicht brannte, wie vom Feuer versengt → Sein Gesicht brannte, als ob es vom Feuer versengt wäre* (irealna konstrukcija koja se transformira u rečenicu s veznikom *als ob*, u kojoj obično стоји konjunktiv). Dakle, ovdje se realnost i irealnost participijalne konstrukcije ne signalizira na morfološkom planu, već se ostvaruje u semantičkom odnosu prema nadređenoj rečenici.

U svom korpusu autorica je pronašla sve vrste adverbijalnih participijalnih konstrukcija osim instrumentalnih. Neke su ostvarene s vrlo malim brojem primjera (kao npr. lokalne, konsekutivne i finalne). Nisu pronađene subjektivne, objektne i predikatne participijalne konstrukcije, ali to još ne dokazuje, smatra autorica, da nisu moguće, već da nisu uobičajene.

Knjiga Nade Filipović sadrži bogat izbor primjera iz korpusa, tako da je svaka tvrdnja dobro fundirana. Svi su podaci iscrpno statički obradeni (prema vrstama participa, prema semantici glagola, prema upotrebi participijalnih

konstrukcija kod pojedinih pisaca itd.) i prikazani u 54 tabele.

Ovim svojim radom Nada Filipović dala je vrijedan prilog germanističkoj lingvistici, a ujedno pružila nov dokaz o vrijednosti jugoslavenske germanistike, koju — kako pokazuje objavljivanje njezine knjige u Saveznoj Republici Njemačkoj — stručni krugovi veoma cijene.

Stanko Žepić

Schwierigkeiten des deutsch-italienischen Wortschatzes von Bruno Storni. Unter Mitwirkung von Paolo Giovannelli. Ernst Klett Verlag, Stuttgart, 1975, str. 1—335.

Poznato je kakve sve specifične teškoće u usvajaju leksika romanskih jezika imaju ne samo Nijemci već i gotovo svi Slaveni zbog tzv. *faux amis* (tal. *false corrispondenze, ostacoli, trappole della lingua*, njem. *Scheinentsprechungen, Pseudoanalogien*): po glasovnoj formi »jednake« ili »vrlo slične« riječi, koje *in ultima linea* imaju isti romanski (ili latinski) etimon, razlikuju se po svojim sudbinama u nekom romanskom, odnosno u njemačkom jeziku (i u nekom slavenskom jeziku u koji su ti pseudoromanizmi ušli kao germanizmi, najčešće preko Beča); različita *etymologia proxima* i povijest riječi odražavaju se neminovno na njihovu morfotaktičkom ponašanju, kombinatorici s afiksima u tvorbi i semantičkoj vrijednosti.

Dobri dvojezični rječnici te razlike samo implicitno bilježe. Kontrastivni rječnici na njima eksplicitno insistiraju i unaprijed predvidaju sve zabune, do kojih može doći pri usvajajuju određenog estranog jezika. Ujedno signaliziraju teškoće do kojih dolazi u obratnom pravcu (tj. kad Romani uče njemački). Prisutna je u njima, u oba pravca, ne samo terapija grešaka nego i profilaksa. Kao primjer neka posluži jedna od najkraćih natuknica iz djela koje recenziramo (str. 210):

Pikkolo m. (Kellnerlehrling)
die Pikkoloflöte
aiuto m. cameriere
l'ottavino m.
piccolo dagegen bedeutet: klein, Klein-kind.

Sličnih teškoća ima osobito mnogo na relaciji njemački-francuski, jer su nje-

mački francuzizmi, kao što je poznato, znatno brojniji od posuđenica iz ostalih romanskih jezika. Stoga su se autori ovog djela mogli ugledati u odličan, odavna tiskani priručnik njemačkog romanista H. W. Kleina (*Schwierigkeiten des deutsch-französischen Wortschatzes*. Stuttgart 1968) i po već uhdanoj šabloni analizirati oko 1500 njemačko-talijanskih »lažnih korespondencija«, poredanih abecedno (usp. za brzo pronalaženje talijanskih leksema posebni abecedni registar, str. 314—335).

U kratkom predgovoru autori su identificirali četiri tipa teškoća:

1. teškoće nesemantičke prirode, od kojih ne spominju one sasme »pravopisne« vrste koje samo početnicima pričinjavaju teškoće (npr. *optisch - ottico, Inspektor - ispettore*). Ovdje spadaju, dakle, samo nepredvidive razlike koje se tiču glasovne forme, npr. *Perspektive - prospettiva, Amnestie - amnistia*, morfologije (*die Panik — il panico*) ili tvorbe (*Anarchist — anarchico*).
2. teškoće koje uzrokuju »sasvim« ili »veoma« različita značenja inače »jednakih« ili veoma sličnih označitelja (*Kamera — camera, Spektakel — spettacolo*).
3. teškoće zbog semantičkih razlika između njemačkih italijanizama i odgovarajućih talijanskih predložaka. Budući da posuđenice veoma često suziju i(l) proširuju prvo bitno značenje (prijezalom u drugi jezik postale su autonomni jezični znakovi u drugom sistemu) i budući da predlošci, osobito ako je posudba davno obavljena, u svom sistemu dobivaju nove valeure, semantičke razlike očito rastu (usp. natuknicu: *das Tempo — il tempo*, str. 282—283). U načelu su moguća tri tipa odnosa:
  - a) svaki njemački *Tempo* ne može se prevesti s talijanskim *tempo*; usp. *das hektische Tempo des modernen — il ritmo convulso della vita moderna*:
  - b) talijanskim *tempo* ne odgovara uvijek njemački *Tempo*; usp: *i quattro tempi di una sinfonia — die vier Sätze einer Sinfonie*;
  - c) slaganje postoji (ako ostavimo po strani razliku u rodu, do koje ne mora uvijek doći): *Der Dirigent hat ein zu schnelles Tempo gewählt — Il direttore d'orchestra ha scelto un tempo troppo veloce*;

4. za jedan njemački leksem imamo više talijanskih; usp. *spielen* nasuprot: *giocare*, *suonare*, *recitare*.

Primjetili bismo da je ta podjela samo uvjetna iz triju razloga: 1) mnogi primjeri tiču se dvaju i više tipova; 2. razlika između drugog i trećeg tipa, sinkronijski gledajući, nije pertinentna:

5. četvrti tip preusko je definiran: tu bi spadale, po našem mišljenju, ne samo razlike na polju tzv. leksičke solidarnosti (usp. *giocare a carte*, *suonare il violino*, *l'attrice recita male* — u njemačkom sve navedene nominalne grupe »selekcioni raju glagol *spielen*«) nego i na prvi pogled neznatnije, a u stvari vrlo važne razlike, kao što su npr. upotreba prelaznih mjesto neprelaznih glagola (usp. *einen Brief beantworten* — *rispondere a una lettera*), nemogućnost upotrebe participa u talijanskoj (*diventare celebre* a nikako *conosciuto* nasuprot *bekannt werden*), koje su, uzgred budi rečeno vrlo bogato obradene u knjizi.

S obzirom na velik broj naših pseudoromanizama, u stvari germanizama koji su u naš književni jezik ušli uglavnom preko Beča (dakle iz austrijske varijante njemačkog književnog jezika) djela kao ovo neobično su važna i za Hrvate koji uče talijanski (usp. Ž. Muljačić, Gli pseudoromanismi del croato come pietra d'inciampo nell'insegnamento dell'italiano, u: G. Petronio (ed.), *La traduzione. Saggi e studi*, Trieste 1973, str. 295—302). Učenik koji iz svog jezika poznaje riječi kao *cigaretta*, *trafika*, *referent*, *referat* itd., vjerojatno će, ako ne bude upozoren, proizvesti netalijanske rečenice kao što su ove:

*Va' nella traffica e comprami due scatole di sigarette!

*Il referente ha letto un bel referato.

Stoga je više nego poželjno da se, po uzoru na djela H. W. Kleina i B. Stornija, sastave analogni priručnici bar' za ova tri para jezika: hrvatski-talijanski, hrvatski-francuski i hrvatski-njemački. Tako bi se npr. u korijenu spriječile krive identifikacije našeg leksema *referat* s pseudotalijanskim nepostojećim *referato i ukazalo na analognе lekseme *relazione* (franc. *relation*, *rapport*), znalo bi se unaprijed da naš *sanatorij* i tal. *sanatorio* nisu semantički istoznačni (jer talijanski pri-

ma samo plućne bolesnike) i ne bi se, kako još rade neki njemačko-hrvatski rječnici, njem. imenica *Konkurs* prevodila sa »natječaj« (nego samo sa »stecaj«)!

Slični kontrastivni rječnici (kakvi, uostalom, ne postoje još ni za brojne druge parove evropskih jezika) predstavljaju ujedno neophodne predrađnje za geolingvistički studij evropskih kultizama (*mots savants*) (usp. A. Greive, Contributions méthodologiques à la lexicologie des mots savants, *Actes du XIIIe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes* (1971), Québec 1976, str. 615—625).

Žarko Muljačić

С. И. Ожегов

Словарь русского языка

Издание девятое, исправленное и дополненное, под редакцией Н. И. Шведовой. Советская энциклопедия. Москва 1972.

Predstavljeni »Ožegova«, najpoznatiji i najpopularniji ruski rječnik, vjerojatno nije potrebno. O tome svjedoče brojna izdanja i gotovo oko dva milijuna primjeraka, koliko iznosi njihova zajednička tiraža. Ipak, iza tog već ustaljenog pojma, kao, uostalom i iza svih sličnih rječnika, kao što su Webster, Larousse i slični, ključa vrlo dinamičan život. Autori se bez prestanka trude da u svojim djelima prate razvoj jezika. Tako je i s »Ožegovim«. Od svog prvog izdanja 1949. doživio je nekoliko radikalnih promjena. Budući da većina nas poznaje četvrto izdanje iz 1960. (sva kasnija izdanja bila su stereotipna), mislim da neće biti naodmet ako upozorim na neke novosti što ih donosi novo, deveto izdanje.

Shematski bismo te novosti mogli podijeliti u dvije skupine: objektivne i subjektivne. Objektivne su one koje je diktirao sam ruski jezik i njegov razvoj u vremenu između četvrtog i devetog izdanja. Prvo je imalo za cilj predstaviti ruski jezik četrdesetih godina, novo izdanje slika stanja šezdesetih godina. U to vrijeme pojavilo se između ostalog i mnogo novih riječi, prije svega za pojmove kojih ranije nije bilo (kaputnik, kinеског, motel, priklunjiti se, ralli, raketodrom). Mnoge riječi prešle su s područja znanstvene terminolo-

logije u književni jezik (гербицид, малогабаритный, микроклимат, перигей, психометрия). Drugi pravac kretanja leksike bio je prijelaz riječi iz nižih slojeva u književni jezik (бюллетенить, газик, первое, пацан, перекур, чепе, шабашник). U nekim slučajevima riječ je uz staro značenje dobila i dodatno, novo značenje. Голосовать је, na primjer, u starom izdanju predstavljeno kao подавать голос, а у новом је уз то značenje dodano i 2. Поднятием руки останавливать попутную машину. A događa se i to da je novo značenje svojom frekventnošću potisnulo staro na drugo mjesto. Prije je bio сателлит — приспешник, сообщник, а sad је protumačen kao 1. спутник планете. 2. приспешник, исполнитель чужой воли.

Svi ti procesi i pojave našli su svoje mjesto u novom izdanju rječnika. Na taj način povećao se broj riječi u rječniku otprilike za četiri hiljade.

Po drugoj strani iz književnog jezika ispao je stanovit broj riječi. To su prije svega imena za realije koje se u svakidašnjem životu više ne susreću (ассигновка, брандер, бювар, радоме). Takve su i riječi koje su za neko vrijeme prodrle iz pojedinih struka, ali se u književnom jeziku nisu održale (клопомор, овоскоп, рамштекс) ili takve koje se nisu održale jer su ih zamijenile druge riječi (астролёт).

Subjektivne novosti su one koje je u rječnik unijela redakcija pod vodstvom N. Ju. Švedove. Iako ih nema mnogo, jer je redakcija u osnovi poštovala generalni koncept pokojnog S. I. Ožegova, treba na njih upozoriti, jer se dotiču gotovo svih područja rječnika.

Vjerojatno je najviše promjena doživjelo tumačenje značenja pojedinih riječi. O kakvim se sve promjenama radi, najbolje će prikazati primjer obrade jedne riječi, najprije u starom, a zatim i u novom izdanju.

СМЕРТ, -и, мн. -и, -ей, ж. 1. Прекращение жизни. Насильственная с. Скоропостижная с. Погибнуть смертью героя. Быть при смерти (умирать). Своей смертью умереть (умереть естественной смертью). Бледен как смерть (очень бледен). Бороться не на жизнь, а на смерть (до последней возможности). 2. в знач. нареч. Очень, в высшей степени (разг.) С. как пить хочется. До смерти (разг.) — очень, крайне. Устал до смерти.

СМЕРТЬ, -и, мн. -и, -ей, ж. 1. Прекращение жизни. Клиническая с. (ко-

роткий период после прекращения дыхания и сердечной деятельности, в который еще сохраняется жизнеспособность тканей). Биологическая с. (необратимое прекращение биологических процессов в клетках и тканях организма). Насильственная с. Скоропостижная с. Погибнуть смертью героя. Быть при смерти (умирать). Своей смертью умереть (умереть естественной смертью). Бледен как с. (очень бледен). Бороться не на жизнь, а на смерть (или на смерть) (до последней возможности). 2. в знач. нареч. Очень, в высшей степени (разг.) С. как пить хочется. До смерти (разг.) — очень, крайне. Устал до смерти.

Sistem stilskih oznaka ostao je uglavnom nepromijenjen. Promjene su bile izazvane samo subjektivnim razlozima. Ni kod gramatičkih oznaka nema osobitih promjena. Priredivači su pokušali tek rigoroznije ostvariti neke već ranije postavljene zahtjeve. Jedan od njih je i to da neće označavati naglaske u ilustrativnoj gradi, osim u izuzetnim slučajevima. I buduoći da osim u rijetkim primjerima »ё« uvijek nosi i nagnasak, ovaj u velikoj većini slučajeva nije označen, što u znatnoj mjeri otežava upotrebu rječnika kod stranaca, koji u većini poznaju ruski jezik prije svega u njegovu pismenom obliku.

Mnogo je pažnje u novom izdanju posvećeno i frazeologiji. Uključeno je mnogo novih frazeologema, bilo takvih koji su uneseni prvi put, bilo da je po većan broj primjera. Pri tome je, nažalost, opet došla do izraza stara boljka frazeologije: još uvijek nije precizno određeno što jest frazeologem, a što nije. I tako neke, za koje nema nikakve sumnje da su frazeologemi jer ih priznaje i »Frazeološki rječnik ruskog jezika«, koji je poznat po svojoj rigoroznosti, kao, na primjer, как кошка с собакой живут, небо копить, не нализамо и posebnim frazeološkim grijedima, a nalazimo tamo ponekad i sa svim obične sintagmeme kao, na primjer, как говорится, до смерти, по правде говоря.

Vjerojatno se i tu radi o spoznaji, po kojoj, kao što to kaže glavna urednica u predgovoru, »много тога что бы идеально могло направить сам автор (S. I. Ožegov), у новом изданью не было оставлено«. I frazeologija je, naime, pa i sama leksikologija u međuvremenu doživjela velik razvoj, te bi uzmajanje u obzir svih tih rezultata zahtijevalo sastavljanje potpuno novog rječnika. A

ovo je ipak samo novo izdanje, iako »ispravljeno i dopunjeno«.

Novo izdanje donosi i novost, koju staro nije imalo: dodatak od kojih 400 najviše upotrebljavanih i već standar-diziranih skraćenica, bez kojih je čita-nje i običnog političkog i popularnog članka gotovo nemoguće — toliko su se raširile i udomaćile. Ukoliko takve skraćenice žive i u govornom jeziku, na-veden je i njihov izgovor, a u nekim slučajevima i vremenske granice, uko-liko je njihova upotreba vremenski ograničena.

To su neke novine koje donosi novo, deveto izdanje »Ožegova«. Ima ih sva-kako još mnogo i njihovo proučavanje moglo bi biti zahvalan zadatak. Ali i ovih nekoliko primjera jasno pokazuje da je novo izdanje, a s njim i slijedeća (u prodaji je već i deseto izdanje), pot-puno novo djelo. To je knjiga, koja po svom opsegu, kao i po novostima što ih donosi, odražava novo stanje u ruskom jeziku, za koje stara izdanja nisu više kompetentna i ne mogu više vršiti svoju funkciju.

Matej Rode

A. Č. Kozarževskij, Učebnik drevnegre-českogo jazyka,
Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta,
1975, pp. 408.

Premda se danas grčki u Sovjetskom Savezu izučava još samo na nekoliko odgovarajućih katedara filoloških fa-kulteta, za posljednjih tridesetak go-dina objavljeno je nekoliko udžbenika, rječnika, gramatika i drugih priručnika o tom jeziku: A. N. Popov, Kratkaja grammatica grečeskogo jazyka, 1942; S. I. Sobolevskij, Drevnegrečeskij jazyk, 1948; V. S. Sokolov - A. Č. Kozarževskij, Učebnik drevnegrečeskogo jazyka, 1962; D. N. Kudrjavskij, Grammatika drevnegrečeskogo jazyka, 1964. Uz to se može spomenuti grčko-ruski rječnik I. H. Dvoreckoga u dva sveska (1958), rasprava o starogrčkom akcentu I. M. Tronskoga, te prijevod Chantraineove historijske morfologije grčkoga jezika (1953). Recenzirana knjiga namijenjena je kao udžbenik studentima nefilološ-kih studijskih grupa, napose povjesničarima.

U uvodu se daju kratki podaci o po-vijesti starogrčkog jezika (kretsko-mi-

venski Linear B samo se uzgred spo-minje), zatim kratka karakterizacija grčkog jezika (što se iscrpljuje nabrajanjem utjecaja grčkog leksika na dru-ge jezike, napose na ruski), te nekoliko napomena o značenju poznавanja i me-todologiji učenja grčkoga. Nakon toga slijedi osnovni dio knjige, podijeljen u 38 vježbi. Ove su sastavljene od rečenica i kraćih štiva za prevodenje s grč-koga na ruski, veoma tradicionalnog prikaza elementarne gramatike (morfo-logije i sintakse) podijeljenog u 162 pa-ragrafa, te od zadataka za uvježbavanje obrađenoga gramatičkog gradiva. Na str. 186. do 231. dan je pregled gramatičke obrađene u præthodnom dijelu knjige uz neke dopune, od kojih treba istaći zanimljive i vrijedne tabelarne prikaze asimilacije glasova po zvučnoći, imeničkih nastavaka u sve tri de-klinacije i glagolskih oblika. Uz to je dan pregled svih glagolskih oblika kod »pravilnih« glagola te iscrpan i potpun popis svih glagola po razredima u obje konjugacije, kao i svih glagola koji pokazuju razne osobitosti u tvorbi ne-kih oblika (deponentia passiva, media, medio-passiva, glagoli s osobitim obli-cima augmenta i reduplicacije i sl.). U tom je pregledu uz pojedine teme iz morfologije i sintakse označena strani-ca na kojoj je ta tema obrađena. No te su obradbe veoma elementarne naravi, kako se može i očekivati s obzirom na namjenu udžbenika. Na kraju tog preg-leda dani su i osnovni sufiksi u tvorbi riječi uz njihova uobičajena značenja. Iza toga izloženi su osnovi grčke metrike uz shemu jampskega trimetra, dak-tilskog heksametra i pentametra te ne-koliko napomena o metrima korskih partija u tragediji. Potom slijedi popis osnovnih karakteristika homerskog di-jalekta, Herodotova novojonskog dia-lekta i koine, pa prikaz grčkoga kalendara, sustava mjera i novčanih jedini-cica. Na str. 243—306. nalazi se izbor iz grčkih izvora: zastupljena su odlom-cima svojih djela 23 klasična i postkla-sična pisca od Homera do bizantinskog povjesničara Georgija Kedrina (XI—XII st.). Uz svaki odlomak navedeni su osnovni podaci o piscu te minimalan komentar, gramatički i realni. Na kraju je grčko-ruski rječnik.

Recenzirani udžbenik se u malo če-mu odvaja od stare tradicije sličnih djela još iz prošlog stoljeća. Po tome zasluguje jedino da se registrira njego-vo tiskanje. Ako treba u njemu ipak nešto pohvaliti, onda je to zanimljiv izbor anegdota i odlomaka iz djela kas-

ne antike i ranog bizantskog razdoblja grčkog jezika i književnosti.

Zdeslav Dukat

Prikazi stranih časopisa

Иностранные языки в школе

English — Français — Deutsch

(brojevi 1, 2, 3/77)

Časopis za pitanja metodike nastave stranih jezika »Иностранные языки в школе« s dodatkom na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku, izlazi dvo-mjesečno, a izdaje ga Ministarstvo prosvjetne RSFSR.¹

Časopis je namijenjen nastavnicima engleskog, francuskog i njemačkog jezika — najviše zastupanih stranih jezika u sovjetskoj školi, te metodičarima i studentima. Cilj mu je stručno usavršavanje nastavnika i unapređivanje nastave stranih jezika. U časopisu surađuju znanstvenici lingvisti i metodičari, te nastavnici praktičari koji na osnovi vlastitog iskustva pronalaze efikasnije putove u ostvarivanju ciljeva i zadataka nastave stranih jezika.

Prilozi se u časopisu grupiraju u slijedećim stalnim rubrikama: Lingvistika, Metodika, Iz školske prakse, Tehnička nastavna sredstva, Prikazi i recenzije, Slobodne aktivnosti te Dodatak na stranim jezicima. Povremeno se pojavljuju rubrike Konsultacije, Informiramo čitatelje, Dodatni materijali uz nastavne teme, U nastavnikovu bilježnicu, Zemlje čiji jezik učimo, Za samoobrazovanje.

Ovdje ćemo se dotaći samo nekih od mnogih zanimljivih i korisnih priloga iz prve tri broja za 1977. godinu.

Rubrika Lingvistika upoznaje nastavnike sa suvremenim teoretskim istraživanjima u lingvistici i pokazuje kako se teorija može staviti u službu nastavne prakse.

Nastavnicima će bez sumnje biti korisni članci o različitim aspektima dijalog-skog govora koje treba imati u vidu kad kod učenika nastojimo razviti korektne govorne navike i sposobnosti. Tako će

vjerovatno biti zanimljiv ne samo za nastavnike njemačkog jezika prilog T. Smirnova pod naslovom »Эллиптические повторы в репликах-реакциях немецкого и русского диалога» (1).² Neki struktorno-semantički elementi iz replike-stimulansa nužno se ponavljaju u replici-odgovoru, drugi se pak mogu izostaviti. Kontrastivnom se analizom otkrivaju razlike u konstrukciji replike uvjetovane različitom gramatičkom strukturu dvaju jezika. Njemački kao jezik s manje slobode i s manje mogućnosti implicitnog izražavanja određenih strukturnih elemenata rečenice, naročito glavnih dijelova, manje dopušta funkcioniranje jedne riječi kao sa-mostalne komunikativne jedinice, dakle ima manje izostavljanja u replici-odgovoru. Određivanje granica strukturalnih podudaranja u replikama i zakonitosti razilaženja pomoglo bi efikasnijem usvajaju stranog jezika u uvjetima neposrednog i neusiljenog kontakta (slobodnog dijaloga) te bi takva analiza bila potrebna i s obzirom na naš jezik.

Zapaža se priličan broj rada posvećenih organizaciji i skaza i suodnosu leksičkih i gramatičkih faktora na razini rečenice.

Imperativ i imperativna rečenica kao važno komunikacijsko sredstvo (uvijek su upućeni adresatu te se upotrebljavaju u dijalogu) imaju veliko praktično značenje za razvijanje govornih sposobnosti učenika. Stoga pažnju zasluguje članak G. Molčanove »О взаимодействии грамматики и лексики (на материале императивного предложения в английском языке)« (2) koji predstavlja pokušaj da se gramatički okarakterizira imperativna rečenica i pokaze veza imperativa s leksikom. Za razliku od nekih engleskih gramatičara, autorica ne isključuje imperativ iz sustava glagolskih načina engleskog glagola te navodi postupke za razgraničenje homoničkih oblika infinitiva, imperativa i Present Indefinite (negacijom, na primjer).

Na primjeru imperativnih rečenica Molčanova pokazuje vezu imperativa i leksička: Imperativ je leksički ograničen, tj. ne tvori se od svih leksičkih jedinica koje se svrstavaju u vrstu riječi *glagol*, nego samo od onih u kojih je leksičko značenje kompatibilno (согласимо) s gramatičkim značenjem poticanja i zapovijedi. To su u prvom redu glagoli

¹ Brojkom u zagradi označen je broj časopisa za 1977. god. u kojem se prikazani članak objavljuje.

² RSFSR — Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika.

konkretnе akcije čije vršenje ovisi o volji adresata. Ističu se i neka druga leksička svojstva imperativne rečenice: postoje leksičke jedinice koje ulaze u sastav imperativne rečenice i one koje su nespojive s gramatičkim značenjem imperativa. Komponente karakteristične za taj tip rečenice jesu, na primjer, obraćanje, uzvici, leksička jedinica plesa i dr.

Imperativ ima veliku komunikacijsku vrijednost i zato se učenici s imperativnom rečenicom moraju upoznati već na samom početku učenja jezika. A budući da je imperativ leksički ograničen, autorica savjetuje da se taj oblik uvježbava na najfrekventnijim glagolima u različitim vježbama, pri čemu treba imati u vidu da se zapovijed ne izražava samo imperativom.

Interes primjenjene lingvistike za leksikografiju odražava se i na stranicama časopisa. Članak grupe autora R. Ginzburg, E. Mednikove, A. Mihaljčić »Проблема сочетаемости и лексикография« (1) razmatra jedan od aspekata suvremenе leksikografije — problem rječničke obrade spojivosti riječi.

Zadržimo se i na nekim prilozima iz rubrike Metodika.

Kako je jedan od osnovnih ciljeva nastave stranih jezika razviti kod učenika sposobnosti služenja jezikom u komunikativne svrhe, a sredstva kojima se taj cilj ostvaruje jesu različite vježbe, potpuno je razumljivo značenje koje za nastavnu praksu ima teorija vježbi. E. Pasov u članku »Требования к упражнениям для обучения говорению« (2) razmatra jedno od pitanja na koja ta teorija treba da odgovori: Kakve moraju biti govorne vježbe?

Govorne se sposobnosti moraju temeljiti na podsistemu leksičkih, gramatičkih i izgovornih navika. Navike se ne mogu formirati »stvaralačkim« govornim vježbama jer govorne vježbe nisu prikladne za automatiziranje pojedinačnih aktivnosti. Vježbe za stvaranje navika moraju biti kratke, a kriterije kojima moraju udovoljiti autor dijeli a) na stabilne (tj. uvijek obavezne) i b) na varijabilne (tj. takve kojima se ne može ili nije potrebno uvijek uđovoljiti).

Evo tih kriterija:

a) Stabilni

1. Uvjetna motiviranost govornog postupka (zadaci poput »Potvrđite ako se slažete...«, »Upitajte prijatelja...«)

2. Situativnost vježbe (tim će se postići jedna od najvažnijih osobina govora — njegova gipkost)
3. Pretežna usmjerenost pažnje učenika na cij i sadržaj iskaza, a ne na njegovu formu. (Ako je pažnja učenika zaokupljena formom, on rješava lingvistički zadatak, a ne govorni.)
4. Nerazdvojivost triju aspekata govornog čina (semantičkog, strukturnog i izgovornog)
5. Modeliranje govorne komunikacije (govornog kontakta) u svakom od elemenata vježbe. (Svaka uvjetna govorna situacija mora opnašati realnu komunikaciju.)
6. Rečenice u vježbi moraju imati komunikativnu vrijednost. (U vježbe ne bi trebalo uključivati takve rečenice koje u realnoj komunikaciji najvjerojatnije neće biti upotrijebljene.)
7. Ekonomičnost vježbe po vremenu
8. Dovoljan broj u vježbi rečenica istoga tipa, što osigurava usvajanje modela
9. Osiguranje relativne nepogrešivosti učenika u postupcima
10. Jednoznačnost vježbi.

b) Varijablni

1. Povezivanje u jednoj vježbi izolirano usvojenih pojava
2. Diferenciranje pojava koje se usvajaju
3. Tematska, logička povezanost rečenica u vježbi
4. Jednostavne i kratke prve rečenice
5. Zadani jezični materijal (natuknice)
6. Instrukcije o operacijama koje treba izvršiti.

Usvojene govorne navike funkcioniраju u govornim vještinama.

Autor daje slijedeći popis kriterija za vježbe namijenjene razvijanju govornih vještina:

a) Stabilni kriteriji

1. Vježba mora poticati učenika na govornointelektualni napor (tj. razmišljanje o tome treba li se uključiti u razgovor, kada i kako se uključiti, zbog čega, kako reagirati u kojoj situaciji i sl.).
2. Prirodna situativnost
3. Novost situacije. (Novost se postiže variranjem situacije, izmjenom

- međusobnih odnosa govornika, sadržaja iskaza, predmeta prosudjivanja i sl.)
4. Povezanost vježbe s općom aktivnošću učenika. (U izboru situacija treba uzeti u obzir interese, potrebe, karakter, intelektualne sposobnosti učenika i sl.)
  5. Poticanje inicijative učenika
  6. Osiguravanje maksimalne i stalne kombinatornosti govornog materijala.

b) Varijabilni kriteriji

1. Nezadanost govornog materijala. (Natuknica se postupno u skladu s razvijanjem navika te samostalnosti i kreativnosti izostavljava.)
2. Nezadanost sadržaja.

Pridržavanje spomenutih kriterija u cjelini stvara u vježbama potrebne uvjete za formiranje govornih sposobnosti. (Kao što vidimo, tim kriterijima ne udovoljavaju neke česte gorovne vježbe — prepričavanje, opisivanje.)

Autor zaključuje da iznesene kriterije vjerojatno treba točnije opisati, ali smatra da je ipak važno formulirati ih, dati njihov popis, što će omogućiti da se riješi i druga pitanja teorije vježbi.

U sovjetskim je školama prije desetaka godina počela reforma nastave stranih jezika kakvu i mi već nekoliko godina provodimo, a cilj joj je da se nastava približi duhu vremena i odgovori zahtjevima suvremenog života. Dotadašnji tradicionalni udžbenici zamijenjeni su novim nastavno-metodskim kompleksima (multimedijanskim sklopovima). Časopis sistematski upućuje nastavnike u rad po novim materijalima, donosi niz napisa o koncepciji, sadržaju, ciljevima i zadacima reformirane nastave, savjete za postizanje što boljih rezultata u ovlađavanju pojedinim govornim djelatnostima i sl. Nakon desetgodišnjeg iskustva. I. Bim u članku »Некоторые устойчивые тенденции в перестройке обучения иностранным языкам в средней школе на основе работы по новым учебным комплексам« (3) piše o nekim tendencijama koje su se pojavile u nastavi stranih jezika. Zbog svoje aktualnosti članak zasluguje i našu pažnju.

Autor navodi najbitnije tendencije ovim redom:

1. Praktični ciljevi nastave stranih jezika — ovlađavanje osnovnim vidovima gorovne djelatnosti: slušanjem, čitanjem, pisanjem i govorom — smatraju

se osnovom za ostvarivanje obrazovnih i odgojnih ciljeva. Praktičnim naime usvajanjem tih djelatnosti moguće je približiti se duhovnim vrijednostima drugih naroda, čime strani jezici postaju odgojno i općeobrazovno sredstvo.

2. Dok se prije odgojni i obrazovni cilj nastave stranih jezika svodio ili na razvijanje mišljenja (uglavnom uspoređivanjem s materinjim jezikom) ili na usvajanje kulturno-historijskih podataka, sada se na strani jezik gleda kao na sredstvo kompleksnog svestranog razvoja ličnosti učenika.

Razvoj ličnosti se ostvaruje: a) stvaranjem govornih znanja, vještina i navika u stranom jeziku i sposobnosti njihove primjene u praktične komunikativne svrhe (tj. ostvarivanjem praktičnih ciljeva nastave stranih jezika); b) razvijanjem vlastitog pogleda na svijet, odgajanjem kritičkog stava; c) moralnim i estetskim odgojem sredstvima koja pruža strani jezik; d) aktiviranjem mišljenja (prije svega postavljanjem i rješavanjem takvih zadataka koji pretpostavljaju intelektualni napor), razvijanjem memorije; razvijanjem emocija i maštice, volje, intelektualne značajke, trudoljubivosti; razvijanjem potrebe za daljim samoobrazovanjem.

3. U suvremenoj je nastavi napušten promatrački odnos prema jeziku, odustalo se od analize jezičnog oblika i pristupilo organizaciji aktivne gorovne djelatnosti. Nastava jezika dobila je aktivno komunikativno usmjerenje. Ono se postiže izborom i organizacijom nastavnog materijala, potčinjavanjem apstraktnih znanja razvijanju konkretnih navika i vještina, povećavanjem udjela gorovnih vježbi, uvjetno-komunikativnim karakterom vježbi (npr. zadatak se postavlja ovako: »Usprotivite mi se« umjesto prethodnog: »Afirmativne rečenice zamijenite pasivnima«).

4. Bitno je također isticanje kao cilja nastave stranih jezika usvajanje pet vidova gorovne djelatnosti (a ne dva): slušanje, govor u dijalogu, izlaganje, čitanje i pisanje.

5. Važnu ulogu u nastavi ima orientacija na kompleksno, uzajamno povezano usvajanje aspekata gorovne djelatnosti i diferenciran pristup formiranju svakog od njih. Različiti aspekti gorovne djelatnosti (slušanje, govor, čitanje i pisanje) tako su tijesno povezani da se praktično ne mogu razvijati izolirano. Čak svaki od njih može biti sredstvo poučavanja drugome. Međutim, svaki od tih aspekata ima različite me-

hanizme i bitne osobine te se mora formirati različitim postupcima u skladu sa svojom specifikom. U školskoj praksi se diferencirani pristup razvijanju različitih govornih vještina očituje u primjeni različitih metoda prema tome da li se formiraju mehanizmi proizvodnje iskaza (govor, pismo) ili mehanizmi prepoznavanja vizualno ili na sluš (čitanje, slušanje).

Psiholozi su odredili i slijed postupaka u nastavnom procesu: u početnoj fazi — usmena osnova, u kasnijim fazama — usmeno prethođenje obradi svakog materijala.

6. Strukturno-funkcionalni pristup izboru i organizaciji jezičnog materijala u udžbeniku. U modelu su izdvojeni govorni obrasci koji omogućuju strukturno oblikovanje iskaza na razini rečenice po analogiji. Time se apstraktna gramatička znanja materijaliziraju i pojavljuju u govornoj cjelini s leksikom i intonacijom rečenice. Gramatička se uopćavanja daju na osnovi već formiranog govornog iskustva. Taj je postupak efikasan osobito u početnoj fazi.

7. Određivanje polaznih i «konačnih» jedinica usvajanja materijala različitih nivoa — od rečenice-modela (govornog obrasca) do vezanog teksta. Time se omogućuje nastava u etapama na sve višim jedinicama.

8. Vježba se smatra jedinicom djelatnosti (imaju se u vidu sve forme odnosa nastavnika i učenika, a ne samo uvježbavanje). Ona upravlja djelatnošću nastavnika i učenika. Sistem vježbi možemo smatrati hijerarhiziranim sistemom upravljanja nastavom. Hijerarhija se postiže time što se vježbe grade na jedinicama materijala sve višeg nivoa. Na taj se način učenik vodi od ovlađavanja pojedinačnim aktima do ovlađavanja cijelovitom djelatnošću, od aktivnosti po obrascu, uz natuknice prema aktivnosti bez neposrednog oslonca na obrazac.

9. Zapaža se tendencija raščlanjivanja govornih vještina koje treba formirati i izdvajanje međuciljeva. A to je moguće zahvaljujući dubljem poznавању specifike svake od vještina. Tako je npr. u slušanju aktualno uvježbavanje ponovljenog pitanja — sposobnosti da se precizira ono što se slušanjem nije razumjelo.

10. Može se također govoriti o tendenciji da se u praksi uvedu elementi učenja rješavanjem problema. To se odražava u formulaciji nekih zadataka koji potiču na razmišljanje i samostalno

istraživanje, u načinu prezentiranja leksičkog i gramatičkog materijala, u organizaciji nekih govornih vježbi (kad npr. treba produžiti saopćenje prema zadatom početku).

11. Neprestano se osjeća tendencija da se svim sredstvima prevladaju nedostaci i ograničenja izazvana nepostojanjem jezične atmosfere u uvjetima školskog učenja jezika. Zato se umjetno stvaraju motivi učenja, stimulira govornointelektualna aktivnost učenika. Poseban značaj u tome imaju različita poticajna sredstva — audiovizualna, verbalna. Upravo zbog toga audiovizualna sredstva (ploče, karte, tablice, diapositivi i filmovi) ulaze u sastav udžbeničkog kompleksa.

12. Za motivaciju je neobično važna povezanost nastavnog i vannastavnog rada. Udžbenički kompleks daje materijale za organiziranje večeri na stranom jeziku, za dane stranog jezika koji se pripremaju čitavu godinu.

13. Povećan je značaj kontrole i samokontrole (smotre, konkursi, natjecanja). Zato autor smatra da se u udžbenike mora uvesti više obrazaca kontrolnih zadataka, testova, zadataka s rješenjima za samokontrolu itd.

14. Višeizvorni sklop upravlja i radom učenika i radom nastavnika (jer postoji knjiga za svakog od njih) što normalizira i unificira nastavni proces, a istodobno ostavlja mogućnosti za kreativnost.

Tendencija da se priručnikom za nastavnike pojača upravljanje nastavnim procesom korak je prema povišenju efikasnosti nastave. Autor završava članak prijedlozima kako da se poboljša priručnik za nastavnike s obzirom na njegovu funkciju u nastavnom procesu.

Rubrika »Iz školske prakse«, u kojoj se izmjenjuju iskustva iz nastave, svjedoči o zavidnoj teoretskoj i metodskoj spremi sovjetskih nastavnika. U toj rubrici možemo pročitati ove radove: »Nastavna sredstva za uvježbavanje gramatike«, »Muzika i pjevanje na satu njemačkog jezika«, »Razvijanje spontanog govora učenika u pojedinim konkretnim situacijama«, »Situativni način obrade teksta«, »Individualni zadaci na njemačkom jeziku za učenike VI razreda«.

Citava rubrika »Technička nastavna sredstva« u broju 1 posvećena je jednom aktualnom pitanju suvremenе metodike primjene nastavnih sredstava — nastavnom filmu na satu stranog jezika. U rubrici su obja-

vljeni članci moskovskih nastavnika s opisom rada na satovima svih triju jezika.

Rubrika »Konsultacije« upoznaje nastavnike s nekim zanimljivim pojavama u jezicima koje predaju. Tako L. Peškova analizira mnogobrojne sinonime koji u francuskom argotu postoje za naziv glave i lica i pokazuje mehanizam nastajanja novih značenja riječi-sinonima za naziv glava. Nekoliko članaka podsjeća na semantiku i upotrebu modalnih glagola u engleskom jeziku koje učenici teže usvajaju (2 i 3). Zanimljivi su članci o leksičkoj višežnačnosti i usvajanju leksika (3), o tipovima variranja komponenata u njemačkim poslovicama (3).

Više rubrika u časopisu redovito donosi materijale na stranim jezicima. To su: »Materijali uz nastavne teme«, »Zemlje čiji jezik učimo o«, »Slobodne aktivnosti« (savjeti kako organizirati večeri stranih jezika, natjecanja, kvizove, a donosi i za to potrebne materijale), »U nastavnikovu bilježnicu« (različiti izrazi i fraze koji se na satu upotrebljavaju — zapovijedi, poticaj, ukor, pohvala, pitanja, zadavanje i provjeravanje zadaća, izražavanje ocjena i različitih komentara). Svaki broj sadrži i Dokatak s raznovrsnim tekstovima na sva tri strana jezika koji se kao osvježenje mogu upotrijebiti u nastavi (pjesme, stihovi, igrokazi).

Časopis »Иностранные языки в школе« i svojim teoretskim i svojim praktičnim prilozima, koji se mogu neposredno upotrijebiti u nastavi, može pružiti veliku pomoć svakom nastavniku stranog jezika.

Milica Bukarica

Deutsch als Fremdsprache, god. 1976.

Časopis *Deutsch als Fremdsprache, mit Beilage »Sprachpraxis«* izlazi šest puta godišnje u izdanju Herder-Instituta u Leipzigu. Osim redovith brojeva jednom godišnje izlazi i specijalan broj posvećen literarnoj tematici te dvije magnetofonske vrpce sa snimljenim književnim tekstovima.

Osim članaka autora iz Njemačke Demokratske Republike i stranih s područja teorijske i primijenjene lingvistike u časopisu se objavljaju izvještaji s lingvističkih seminarova i kon-

gresu te recenzije i bibliografija člana-ka.

Dodatak *Sprachpraxis* s podnaslovom *Arbeitsmaterial für den Deutsch lernenden Ausländer* prilaže se svakom broju kao zaseban svezak. Stalne rubrike toga dodatka jesu vijesti iz NjDR, anegdote, slike iz povijesti NjDR, znamenitosti, jezične vježbe, tehnički rječnik, rješenja jezičnih vježbi.

Ukratko ćemo prikazati nekoliko najzanimljivijih članaka objavljenih u časopisu *Deutsch als Fremdsprache* pretprošle (1976) godine.

Gerhard Helbig: »Zur Rolle des kontrastiven Sprachvergleichs für den Fremdsprachenunterricht«, DaF 1/1976.

Autor najprije razmatra odnos kontrastivne lingvistike i stare komparativistike, koje se medusobno razlikuju ne samo u zadacima već i u predmetu i metodi. Kontrastivna lingvistika ne služi historijskoj, već didaktičkoj svrsi i ne ograničava se na jezike koji su genetski srođni.

Danas, međutim, smatra Helbig, nije dovoljno govoriti samo o kontrastivnoj lingvistici, već je neophodno razlikovati je od konfrontativne lingvistike, koja ne istražuje samo razlike već i sličnosti usporedivanih jezika.

Helbig raspravlja o konfrontaciji kao metodi prikazivanja lingvističkih spoznaja (ona može poslužiti i kao posrednička metoda za dobivanje novih lingvističkih spoznaja) i razlikuje dvije mogućnosti usporedivanja jezika:

1. jedan se jezik prikazuje u odnosu prema drugome, pri čemu je polazni jezik odnosni sistem za opisivanje drugog jezika. Takvim se postupkom potpuno opisuje samo jedan jezik (strani), dok se materinji jezik pojavljuje samo selektivno, a osim razlika uzimaju se u obzir i sličnosti dvaju jezika. Prednost je te mogućnosti primjene konfrontacije kao metode prikazivanja u tome što joj za usporedivanje nije potreban metajezik, a nedostatak se može provoditi uvijek samo u jednom smjeru.

2. Opisuju se sličnosti i razlike usporedenih jezika, pri čemu su oba ravno-pravna. Odnosni je sistem u ovom slučaju hipotetski metajezik, koji egzistira nezavisno od usporedivanih jezika. Prednost je tog postupka da su oba jezika ravno-pravna, a usporedavanje se može vršiti u oba smjera, dok mu je nedostatak ovisnost o metajeziku. U praksi se pri tom usporedavanju služi invarijantama.

Zbog nedostatnih potpunih opisa svakog pojedinog jezika, koji su najvažnija pretpostavka za konfrontativno uspoređivanje, konfrontativni su radovi uglavnom spoj opisa i uspoređivanja ili sumiranje bar dvaju pojedinačnih opisa. Pritom se, smatra Helbig, ne smijemo ograničiti samo na uspoređivanje opisa, već se moraju uzeti u obzir i zasebni dijelovi, razine ili podsistemi. Ekvivalentnost pojedinih pojava u uspoređivanim jezicima ustanavljuje se mogućnostima prevođenja.

Konfrontativna je gramatika prema Helbigu teoretska disciplina povezana s tipološkim uspoređivanjem jezika, a kontrastivna gramatika trebala bi biti praktična disciplina, primjena konfrontativne gramatike u praksi učenja stranih jezika.

Helbig završava članak razgraničavanjem lingvistike i nastave stranog jezika. — Lingvistika se ne može izjednačavati s nastavom stranog jezika, već mora služiti kao baza za izgradnju odgovarajuće metode nastave stranog jezika.

Jochen Schröder: »Interferenzuntersuchungen — Eine Form linguistischer Vorarbeit zu Effektivierung des Fremdsprachenunterrichts«, DaF 1/1976.

Autor smatra da je interferencija jedan od glavnih problema u nastavi stranih jezika, a javlja se u različitim oblicima. Nastavnik stranog jezika kojem je materinji jezik isti kao i učenici, jednako kao i učenici podliježe interferenciji. Ako je pak nastavniku jezik koji predaje materinji, a učenicima strani, nastavnik ne može uočiti pogreške koje pod utjecajem interferencije prave učenici.

Problem interferencije još nije riješen u gramatikama koje su uglavnom pisane kao gramatike materinjeg jezika i kao takve se ne mogu baviti poteskoćama s kojima se u određenom jeziku susreću učenici.

Da bi se taj problem riješio, potrebno je istraživanje interferencije uključiti u konfrontativna istraživanja.

Autor se zalaže za dosljednije razlikovanje riječi stranog jezika prema tome da li su sintaktički ili semantički znakovi i zalaže se za primjenu tog načela i u rječnicima. Ako poređivanje dvaju jezika ukazuje na mogućnost pojave interferencije, predlaže uvođenje posebnih vježbi. Jedan od načina oticanja problema interferencije Schröder vidi u boljoj obaviještenosti nastavnika stranih jezika.

Gerhard Helbig: »Valenz, Semantik und Satzmodelle«, DaF 2/1976.

Istraživanje valentnosti pokazalo je da odredivanje sintaktičke okoline glagola nije dovoljno tako da se analiza valentnosti nastoji nadopuniti analizom značenja. Pritom se javljaju problemi — odnos logično-semantičke i sintaktičke razine valentnosti, mogućnost opisivanja međusobnih odnosa tih dvaju razina. U posljednje vrijeme sve više prevladava tendencija proširivanja sintaktičke valentnosti na logičko-semantičku razinu i tendencija proširenja pojma valentnosti s glagola i na ostale vrste riječi.

Od značaja za opisivanje logičko-semantičke valentnosti jest teorija o dubinskim padežima (Fillmore). Helbig, međutim, smatra da u okviru primjene ove teorije treba riješiti slijedeća pitanja — izvan svake je sumnje da gramatike padeža ne mogu nadomjestiti tradicionalne gramatike; semantičkim padežima osamostaljuje se i prenosi u nominalnu okolinu predikata nešto što je već određeno semantičkim označama glagola; problematična je pretpostavka da se svaki dubinski padež smije u rečenici pojaviti samo jedanput; pitanje je također mogu li se npr. vrijeme i mjesto smatrati takvimi semantičkim padežima ili je potrebno izvan tih kazusnih uloga ustanoviti i modifikatore ili definitore, status kojih je drukčiji od statusa argumenata koje zahtijeva glagol; s tim su u vezi i poteskoće razgraničavanja pojedinih semantičkih padeža.

Model sintaktičke valentnosti naznačuje broj i vrstu aktanata u obliku površinskih padeža i površinskih dijelova rečenice, dok model logičko-semantičke valentnosti naznačuje broj i vrstu argumenata u obliku dubinskih padeža. Ta dva modela ne mogu nadomjestiti jedan drugi, već se međusobno nadopunjaju. Kao treće mogućnost analize glagola i njegove okoline Helbig navodi model semantičke analize komponenata.

Svoj članak Helbig završava navođenjem problema stvaranja rečeničnih modela kao modela sintaktičke površinske strukture koji nužno nameće stvaranje rječnika valentnosti glagola. Logičko-semantička valentnost otvara mogućnosti semantičkog modeliranja rečenica koje se ustanovljuju propozicionalnom jezgrom rečenice koja se sastoji od predikata i odgovarajućeg broja i vrste argumenata u obliku semantičkog padeža.

Gerhard Helbig: »Zur Valenz verschiedener Wortklassen«, DaF 3/1976.

Ovaj je članak u stvari nastavak članka »Valenz, Semantik und Satzmodell« jer je pretpostavka za ispitivanje valentnosti kod različitih vrsta riječi razlikovanje logičke, semantičke i sintaktičke valentnosti.

Ispitivanje valentnosti participa jednostravno je zbog njezine ovisnosti o osnovnom glagolu, ali treba razlikovati particip I i particip II te razlike vrste participa II, jer su odnosi obligatnih i fakultativnih aktanata kod različitih participa različiti.

Kao i participi, i pridjevi imaju po pravilu jednog obligantnog aktanta. Iznimke su pridjevi koji imaju više kvalitativno, sintaktičkim statusom (obligatan — fakultativan) i semantičkim karakteristikama ($\text{Hum} \pm \text{Anim}$ itd.), različitih aktanata, valentnost kojih se može opisati na isti način kao i valentnost glagola. Klasificiranjem pridjeva prema broju aktanata i njihovih sintaktičko-morfoloških karakteristika dobivaju se liste rečeničnih modela bazirane na valentnosti (predikativnog) pridjeva.

Među neriješena pitanja valentnosti pridjeva Helbig ubraja pitanje treba li primarnim nosiocem valentnosti u rečenici smatrati glagol ili čitav predikat. Budući da se odgovarajući članovi kod glagola i predikativnog pridjeva mogu smatrati paralelnim pojivama, Helbig smatra da aktante predikativnog pridjeva treba interpretirati kao objekt.

Bilo bi pogrešno zaključiti da kod pridjeva postoji potpun linearni odnos semantičkih i sintaktičkih klasa, jer se razlikovanje kvalitativnih i relativnih pridjeva ne poklapa sa sintaktičkim razlikovanjem pridjeva koji maju jednog ili više aktanata.

Pitanje odnosa sintakse i semantike povezano je s pitanjem pridjeva s aktantom nula (*nullwertige Adjektive*).

Helbig smatra da se ne može govoriti da pridjev uvijek ima aktanta kojem odgovara imenica koja pri atributivnoj upotrebi pridjeva stoji neposredno iza njega, a kod predikativne upotrebe odgovara nominativu subjekta, jer je u mnogim slučajevima imenica realizirana u nekom drugom padaju (npr. *Mir ist schwindlig*.)

Kod pridjeva u atributnoj upotrebi ne mogu se ustanoviti odnosi ovisnosti o glagolu kao kod pridjeva u predikativnoj upotrebi pa stoga pri opisivanju valentnosti imenice treba atributi tre-

tiрати kao moguće aktante, a ne kao nosioce valentnosti.

Osnovni je problem pri određivanju valentnosti imenice odnos sintaktičke i logičko-semantičke valentnosti. Kod deverbalnih ili deadjektivnih imenica može se sintaktički vrlo lako odrediti valentnost. Kod konkretnih je imenica moguće ustanoviti valentnost samo na logičko-semantičkoj razini.

Helbig se kritički osvrće na pokušaje klasificiranja valentnosti Sommerfeldta i Schreibera.¹

Dosadašnja istraživanja valentnosti imenice dala su slijedeće rezultate: određenim semantičkim klasama imenica odgovaraju određene klase imenica prema sintaktičkoj valentnosti, ali taj odnos nije direktni kao kod glagola i pridjeva; deverbalne i deadjektivne imenice ne preuzimaju uvijek valentnost osnovnih riječi (glagola, pridjeva). Jasno raspoznatljivu sintaktičku valentnost imaju samo imenice koje označavaju procese i osobine. Na temelju sintaktičke valentnosti imenice Helbig ustanavljuje slijedeća tri strukturna rečenična modela:

imenica u nominativu — kopula —
imenica u nominativu
imenica u nominativu — kopula —
imenica u genitivu
imenica u genitivu — kopula —
prijevod + imenica.

Pitanje određivanja sintaktičke valentnosti prilog a povezano je s problemom razlikovanja nosioca valentnosti i valentnog partnera kod pojedinih vrsta riječi. Helbig smatra da zasad nije moguće govoriti o prilogu kao nosiocu valentnosti na sintaktičkoj razini, već samo kao o valentnom partneru, aktantu, glagolu.

Pri razmatranju valentnosti priloga postavlja se pitanje odnosa valentnosti i rekცije. Valentnost određuje Helbig kao semantičko-sintaktičku pojavu koja je lokalizirana na razini članova rečenice i koja je semantički motivirana. Rekciju smatra sintaktičko-morfološkom pojavom, odnosom zasnovanim na valentnosti, koja je sintaktičke prirode i koja ima morfološke efekte u sinhronom aspektu, nije semantički motivirana. Stoga Helbig smatra da se kod prijevoda može govoriti o rekცiji, a ne o valentnosti.

1. Sommerfeldt — Schreiber: *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Adjektive*, Leipzig 1974.

Karl-Ernst Sommerfeldt: »Zur Aufstellung von Setztypen substantivischer Sätze des Deutschen unter Einbeziehung der Valenz«, DaF 3/76.

Imeničkom rečenicom autor smatra rečenicu čijem nominalnom predikatu pripada imenički predikat te ustanavljuje slijedeće strukturne varijante imeničkih rečenica:

subjekt kopula imenica u nominativu
Mein Freund ist Lehrer.

subjekt kopula imenica u genitivu
Das Lehrer ist guter Laune.

subjekt kopula prijedlog + imenica
Das Werk ist von Bedeutung.

Prvu vrstu rečenica autor dijeli u tri grupe: identitetne rečenice, u kojima pojmovi stoje u ravnopravnom odnosu. U takvim se rečenicama uz subjekt i predikat upotrebljava određeni član: *Die Eins ist die beste Zensur.* U rečenicama klasificiranja uži se pojam pridružuje širem pojmu, predikativ ima neodređeni član: *Das Flugzeug est ein Verkehrsmittel.* U funkcionalnim rečenicama predikativ označava zanimanje, službu, ponašanje, dio promjenjivih svojstava subjektnog pojma. Stoga u tim rečenicama predikativ stoji bez člana: *Mein Freund ist Politiker.* Upotreba člana uvjetuje semantičke razlike: *Mein Freund ist Politiker.* — zanimanje *Mein Freund ist ein Politiker.* — stalna karakterna osobina

Pri određivanju tipa rečenice subjekt + kopula + imenica u nominativu treba uzeti u obzir i valentnost predikata te na temelju varijanti realizacije opisati i semantičke razlike. U rečenicomnom modelu jednovalentnog predikata Sommerfeldt razlikuje slijedeće semantičke grupe: konkretnе imenice i oznake procesa bez vršioca radnje, tj. vremenske pojave.

Kod rečeničnih modela s dvovalentnim predikatom Sommerfeldt razlikuje 5 semantičkih varijanti: oznaku vršioca radnje, oznaku osoba u smislu međuljudskih odnosa, oznaku osoba u smislu odnosa prema ljudima i kolektivima, oznaku procesa kod kojih atributivni aktant označuje nosioca procesa, oznake osobine kod kojih atributivni aktant označava nosioca svojstava. U tim rečenicama umjesto atributa u genitivu mogu stajati prisvojne zamjenice, odnosni pridjevi ili imenica s prijedlogom. Semantičke grupe rečeničnih modela trovalentnih predikata su predikati koji izražavaju usmjerenost i pre-

dikati koji izražavaju stanje ili svojstva. U tom je slučaju moguće da aktanti budu dijelovi rečenice.

Cetverovalentni predikati tvore slijedeće semantičke grupe: predikati pojmovno vezani uz oznaku vršioca radnje, »partnera« i objekta; predikati semantika kojih sliči onima iz prve grupe, time što glagoli zahtijevaju akuzativ osobe; predikati imenice kojih su izvedene iz trovalentnih pridjeva. (*Das ist der Befehl des Kommandeurs an das Regiment zum Eingraben.*)

Kod tog tipa rečenica naročitu pažnju treba posvetiti semantičkom razgraničavanju subjekta i predikativa i utjecaju člana na komunikativnu neophodnost predikatu subordiniranih aktanata.

Rečenice drugog strukturnog modela karakterizira predikat koji označava svojstvo subjektom označenoga. Taj tip rečenice ima raznovrsnu semantiku. Mogući su jednovalentni (*Er ist des Teufels*), dvovalentni (*Das Problem ist philosophischer Natur*) i trovalentni (*Er ist gleichen Sinnes mit seinem Freund*) predikati. Strukturne sheme za trovalentne predikate ne mogu se ustanoviti.

U trećem strukturnom tipu rečenice predikativ je imenica s prijedlogom. Zbog mogućnosti upotrebe raznih prijedloga moguće su mnogobrojne semantičke klase. Za sve navedene mogućnosti Sommerfeldt daje strukturne sheme.

Autor zaključuje članak podjelom navedenih strukturnih modela imeničkih rečenica u dvije grupe. U prvoj se grupi uspoređuju dva pojma, aktanti su po pravilu atributi predikativa; u drugoj grupi predikati označuju oznake subjektom označenoga, a rečenični je model određen valencijom predikata.

Marga Firle: »Zu einigen Wirkungspotenzen der Valenz des Verbs«, DaF 3/76.

Autorica ispituje posljedice odstupanja od gramatičkih pravila pri popunjavanju valentnosti glagola, pri čemu razlikuje dvije mogućnosti — redukciju obligatnih (i fakultativnih) aktanata i povredu sintaktičke valentnosti.

Mogućnost ispuštanja obligatnih aktanata uvjetovana je činjenicom da strukturno najvažniji dio rečenice ne mora biti i nosiocem komunikativnog akcenta. Autorica navodi primjere iz svakodnevnog govora (*Soll mir ein Vergnügen sein*) koji pokazuju da redukcija aktanata karakterizira ležerno,

neusiljeno izražavanje. Reduciranje može stvoriti dojam dinamike ili žurbe za koje ilustracije postoje i u književnim tekstovima. Stil javnog priopćivanja i vojni stil poznaju kraćenje u kojem se ispušta finitni glagol, a pojavljuju se samo aktanti i (ili) infinitni dijelovi glagolskog oblika; na temelju njihove semantike zaključuje se semantika glagola. Osim navedenog ispuštanja aktanata glagola može izražavati pokušaj angažiranja emocija, zahtjev za razmišljanje ili može biti dio ironičke ili satiričke komponente teksta.

Povredom sintaktičke valentnosti autorica naziva nepridržavanje sintaktičkih normi za aktante glagola. Ispitivanjem povrede sintaktičke valentnosti može se odrediti socijalno i regionalno podrijetlo i obrazovanje govornika.

Semantička inkompatibilnost determinirana je u mnogim jezičnim slikama semantičkom valentnosti glagola, a posebno selektivnim ograničenjima glagola. U metaforama glagol determinira aktante koje nadomještaju vanjski ili unutarnje slični aktanti. Značenje determiniranog, nerealiziranog aktanta prenosi se na stvarno realiziranog aktanta. (*Der Staat braucht Kinder als Konserven/Und Blut schmeckt ihm wie Himbeersaft*, E. Kästner, »Die andere Möglichkeit«)

Personifikaciju autorica određuje na sljedeći način: aktant koji zahtijeva valentnost glagola sa semom »živo« nadomešta se aktantom sa semom »neživ« i »konkretan« ili aktant sa semom »anim« (živo, životinja) stoji umjesto aktanta sa semom »hum« (čovjek). (*Es war einer jener gründunklen Wälde, aus denen die Märchen in die Merkhefte der Gebrüder Grimm geschlüpf sein mochten*. E. Strittmatter, »3/4 hundert Kleingeschichten«)

U alegoriji je inkompabilni aktant apstraktno ili konkretno što je postalo apstraktnim (*Knochenhand am Peitschen knauf/fährt die Unterdrückung auf*, B. Brecht, »Der anachronistische Zug oder Freiheit und Democracy«).

U sinesteziji autorica ustanavljuje inkompatibilnost dvaju različitih senzornih semantičkih osobina (*Seine Stimme leuchtete auf*, E. Riesel, *Stilistik der deutschen Sprache*).

Kod metonimije se radi o tome da semem realiziranog aktanta ima logičan odnos prema semenu aktanta koji zahtijeva glagol, dakle o logičkoj valentnosti (*Das ganze Land trauert um die tapferen Helden*).

Iz semantičkih proturječnosti nastaje jezična slika, koja nije suma nego sinteza semantičkih veličina. U toj sintezi nastaju novi konotativni semi.

Razlika između metonimije i metafore može se precizirati semantičkim istraživanjima. Kod metafore glagolom determinirani aktant i realizirani aktant imaju mnogo jednakih sema, dok su kod metonimije realizirani i determinirani aktant u logičnom međuodnosu i ne moraju imati zajedničke seme.

Autorica zaključuje da se ispitivanjem odnosa valentnosti glagola nastajanje i moguće djelovanje jezičnih slika može rasvijetliti, ali ne i u potpunosti opisati.

Franziska Raynaud: »Die Modalverben im zeitgenössischen Deutsch«, DAF 4/76.

U svom ispitivanju modalnih glagola autorica polazi od podjele na sistem modifikacije i sistem modalizacije.

U sistemu *modifikacije* gramatički je subjekt ujedno i logički subjekt infinitivne grupe — *Kans konnte nach Hause gehen*. U sistemu *modalizacije* modalni je glagol predikat gramatičkog subjekta samo u površinskoj strukturi. Logički subjekt glagola u stvari je onaj koji izgovara rečenicu — *Hans muß krank sein*.

Modificirajući modalni glagoli označuju uvjete pod kojima se gramatički subjekt nalazi u odnosu prema infinitivnom grupom naznačenim procesom, a time i mogućnosti koje dovode do realiziranja tog procesa.

Rečenica koja sadržava modificirajući modalni glagol ustanavljuje samo modalnim glagolom izraženi leksički sadržaj. Sadržaj infinitivne grupe ne ostaje otvoreno samo gramatički nego i u svom značenju. Sadržaj modalnog glagola je u odnosu prema infinitivnoj grupi i stvarnosti irelevantan. Stoga se modificirajući modalni glagoli mogu upotrijebiti i kao dopunske izjave o nekoj činjenici — *Hans ging nach Hause, denn er mußte gehen*. To se jasno očituje u preteritu, gdje se tek iz konteksta vidi da li je realizacija provedena ili ne: *Hans durfte ins Kino gehen, er ging aber nicht*. Uvođenje modalnog glagola može izmijeniti vrijednost rečenice, i to tako da ovisno o značenju modalnog glagola izvršenje ostaje nužnim, dopuštenim, a pitanje realizacije otvorenim, o njemu odlučuje kontekst.

U modificirajuće glagole autorica ubraja šest modalnih glagola i glagol *brauchen*.

U sistemu modalizacije upotrebljava se šest modalnih glagola i glagol *werden*. Odnosi subjekta i infinitivne grupe u sistemu modalizacije mogu se transformirati u nominalnu grupu ili u zavisnu daß-rečenicu. Sadržaj modalnog glagola može se izdvojiti iz rečenice i izraziti modalnom riječi koja označava mogućnost, pretpostavku ili nesigurnost — — *Hans ist gewiß/sicherlich krank*, ili se može izraziti čitavom rečenicom iza koje slijedi daß-rečenica — *Ich bin sicher/es scheint mir gewiß, daß Hans krank ist.*

Nakon toga autorica raspravlja o mogućnostima upotrebe modalnih glagola u sistemu modalizacije.

Zaključno navodi razlike između modifcirajućeg i modalizirajućeg koje su sintaktičke i semantičke prirode: u paradigm glagola koji pripadaju određenom sistemu, u paradigm glagolskih oblika, u logičko-sintaktičkom načinu izražavanja, u redu povezivanja u dubinskoj strukturi, u utjecaju modalnog glagola na izjavu, u logičko-jezičnoj upotreti modalnih glagola, u semantičkoj funkciji modalnih glagola, u semantičkom sadržaju pojedinih modalnih glagola, u odnosu govornika prema izjavi.

Wolfgang Fleischer: »Zum Verhältnis von Phraseologie und Wortbildung im Deutschen«, DaF 6/1976.

Pošto je obrazložio trenutnu situaciju u istraživanju frazeologije u njemačkoj germanistici, autor usporeduje frazeologiju i tvorbu riječi. Motivacija i idiomatiziranje i kod jedne i kod druge igraju važnu ulogu. Uvijek se radi o tvorbama novih leksičkih jedinica kompleksne strukture.

Frazeologizam se sastoji od više riječi s eksplisitnim sintaktičkim odnosima, dok su kod konstrukcija tvorbe riječi sintaktički odnosi potisnuti. Ako kod konstituenti ne postoji semantička kongruencija, nastaju tvorevine ekspresivnog karaktera. Kod frazeologizama je nedostatna semantička kongruencija znaka mnogih konstrukcija, ona postaje uobičajenom pojmom.

Autor ispituje mogućnosti realizacije odstupanja od semantičke kongruencije; to je često sredstvo ironičkog stila, što potkrepljuje literarnim primjerima. Riječi se tvore od slobodnih i vezanih morfema koji kao samostalni elementi nisu mogući, dok frazeologizmi u svojoj strukturi odgovaraju pojedinim slobodnim sintaktičkim grupama riječi. Kao i u tvorbi riječi i u frazeologiji

postoje tipovi tvorbe koji se određuju prije svega prema semantičkim kriterijima. Moguća je klasifikacija frazeologizama prema sintaktičkoj strukturi, ali se na taj način ne može odrediti koje strukture mogu postati frazeologizmi, a koje ne.

Tvorba frazeologizama u njemačkom ponajviše je verbalne prirode. Stoga frazeologizmi fungiraju sintaktički uglavnom kao glagol ili kao prilog (*klipp und klar, auf Schritt und Tritt, wie von der Tarantel gestochen, wie ein Wilder*).

Najveći broj frazeologizama predstavlja konkurentnu formu manje ili više sinonimnog karaktera. Razlika između frazeologizama i sinonimne riječi u tome je šta frazeologizmi zbog svoje slikovitosti podliježu određenim ograničenjima u upotrebi.

Autorova su ispitivanja pokazala da je polisemija u frazeologizama rijetka pojava, dok je sinonimnost češća. Prilikom autor upozorava na razliku između sinonima i varijanti.

Moguće je ustanoviti usporedne konstrukcije u tvorbi riječi i kod frazeologizama: *steif wie ein Stock — stocksteif, müde wie ein Hund — hundemüde*.

Pod frazeološkom derivacijom autor razumijeva frazeologizam kao osnovu derivacije: *die Tapeten wechseln — der Tapetenwechsel*.

Zrinjka Glovacki

Kronika

Deset godina postdiplomske studije iz primjenjene lingvistike na Filološkom fakultetu u Beogradu

Instituti, odseci ili smerovi na postdiplomskim studijama iz primjenjene lingvistike nemaju dugu tradiciju u svetu. Među prve institute ili odjeljenja za primjenjenu lingvistiku u svetu spada onaj u Edinburgu (School of Applied Linguistics), koji je počeo radom krajem pedesetih godina. Posle njega otvoreni su mnogi u Britaniji i u ostalim delovima sveta. To ne znači da se problemi primjenjene lingvistike nisu rešavali i pre postojanja ovih instituta, ali do polovine našeg veka pomenuta grana lingvistike nije se izdvajala od ostalih tako jasno kao što to počinje

otvaranjem odseka na fakultetima, uvođenjem smerova na postdiplomskim studijima ili stvaranjem čitavih instituta.

Nećemo ovde govoriti o važnosti postojanja centara, naučno-istraživačkih i nastavnih, čiji bi predmet proučavanja bili problemi koje još uvek nedovoljno jasno omeđuju pojam primenjene lingvistike. Važnost naučnog proučavanja pitanja iz metodike nastave stranih jezika, što čini tek jednu oblast primenjene lingvistike, suviše je evidentna da bismo ovde uzimali više prostora za to. Međutim, treba istaći, iako je to evidentno, s jedne strane još prilično rašireno verovanje (kod nas naročito) da je primenjena lingvistika stvar prakse, nešto što ne стоји u istom redu (po društvenom ugledu) s nekim drugim (teorijskim) predmetima i naučnim disciplinama; s druge strane, u toj istoj sredini čini nam se da ne kasnimo mnogo za drugima u osnivanju društva za primjenjenu lingvistiku ili, o čemu bismo hteli ovde da kažemo nekoliko reči, s uvođenjem smera za primjenjenu lingvistiku na postdiplomskim studijama.

Pre deset godina, 1967/68. godine uveden je smer za metodiku nastave jezika i primjenjenu lingvistiku na Filološkom fakultetu u Beogradu. Taj prvi kurs ove vrste u Jugoslaviji uveo je profesor Naum Dimitrijević, pošto je nekoliko godina pre toga uveo isti kurs na nivou redovnih studija (III i IV godina). Prvu generaciju studenata, postdiplomaca, primenjene lingvistike i metodike nastave sačinjavali su profesori engleskog jezika iz Beograda, čije školovanje je financirao PPZ grada Beograda. U toku prve godine studija studenati su imali i smanjeni broj časova. Šteta je što PPZ Beograda nije imao mogućnost da produži takvo sistemsко i na najvišem nivou stručno usavršavanje nastavnika. Isti Zavod je pomogao prvoj i drugoj generaciji da ode na tronodeljno studijsko putovanje u Edinburg, gde su uz pomoć predmetnog nastavnika iz Beograda radili u Školi za primjenjenu lingvistiku.

Studenti na smeru za primjenjenu lingvistiku dolaze na Filološki fakultet iz svih krajeva Jugoslavije, pa se može reći da kurs ima opštejugoslavenski karakter.

Danas se na ove studije ne upisuju samo nastavnici iz srednje škole već i predavači s viših škola, zatim mladi asistenti, prosvetni savetnici ili saradnici naučnih instituta koji žele da dobiju obrazovanje iz primjenjene lingvisti-

ke i metodike nastave. Najveći broj studenata na tom smeru je na anglistici. Na tom odseku kursevi se redovno održavaju svake godine. Studenti slušaju šest kurseva u prvoj godini i na kraju drugog semestra polažu ispite na smeru za primjenjenu lingvistiku i metodiku nastave (za romanskou i englesku grupu) iz: 1. opšte metodologije nauka, 2. opšte lingvistike, 3. savremene lingvistike francuskog, odnosno engleskog jezika, 4. metodike nastave francuskog odnosno engleskog jezika, 5. tehnike naučnog rada u lingvistici i 6. pedagoške psihologije. U toku druge godine postdiplomskih studija studenti pišu magistarski rad. Neki radovi su i objavljeni.

Do danas je na Odseku za anglistiku, smer primjenjena lingvistika i metodika nastave, i na Odseku za romanistiku, magistriralo više od 25 studenata.

Koliko nam je poznato, za proteklih deset godina nisu izvršene nikakve izmene u nastavnom programu za primjenjenu lingvistiku i metodiku nastave jezika. Ne smatramo da su izmene uvek neophodne i da bi nastavni program trebalo menjati svake godine, ali, polazeći od pomenutih naslova kurseva na smeru za primjenjenu lingvistiku, smatramo da bi bilo korisno kad bi se studentima ovog smera ponudio i kurs primenjene lingvistike, na primer Uvod u primjenjenu lingvistiku, bilo kao još jedan kurs ili umesto pedagoške psihologije (za one koji se ne interesuju prvenstveno za nastavu) ili možda umeštvo opšte metodologije nauka.

Smer za primjenjenu lingvistiku i metodiku nastave stranih jezika na Filološkom fakultetu u Beogradu, uz Savez društava za primjenjenu lingvistiku, uvereni smo, doprineće menjanju predstave o mogućnostima i značaju koji pomenute discipline imaju, jer, kako je na početku ovog prikaza rečeno, na obe ove discipline, naročito na metodiku, još uvek se u našoj sredini gleda više kao na nešto što je stvar samo nastavnika u školi, prakse, rada u razredu itd., a manje ili nikako kao na naučnu delatnost.

M. Lj.

Prvi kongres Saveza jugoslavenskih društava za primjenjenu lingvistiku

Kongresi su skupovi na kojima čovjek najlakše obuhvati rad neke stručne organizacije u cijelini: u referatima se pri-

kazuje ono što se uradilo, u diskusijama ono što se misli uraditi, a u kuloarima se govori o onome što se moglo bolje učiniti.

Prvi kongres Saveza jugoslavenskih društava za primijenjenu lingvistiku održan je u Beogradu od 16. do 18. prosinca 1977.

Što nam je o stanju u primijenjenoj lingvistici u Jugoslaviji otkrio nedavno održani kongres?

Ako je suditi po sadržaju šest sekcija predstavljenih na kongresu, rad na primijenjenoj lingvistici u Jugoslaviji koncentriira se oko slijedećih područja: višejezičnost, jezično raslojavanje i standardizacija jezika, usvajanje materijalnog jezika, kontrastivna istraživanja, nastava stranih jezika, izrada programa i nastavnih materijala za materinji jezik, jezik sredine i strane jezike.

Rad sekcija organizirala su pojedina republička, odnosno pokrajinska društva. Društvo za primijenjenu lingvistiku Hrvatske organiziralo je sekciju za kontrastivna istraživanja, koju su uredili prof. Rudolf Filipović, prof. Antica Menac i prof. Stanko Žepić i sekciju za nastavu stranih jezika, koju su pripremili prof. Klara Montani i prof. Stanka Kranjčević.

Osim u sekcijama, rad na kongresu odvijao se i u plenarnim sjednicama. Prvog dana kongresa održane su dvije plenarne sjednice, kojima je predsjedao prof. Filipović, kao doajan jugoslavenske primijenjene lingvistike.

Na prvoj je sjednici referat podnio predsjednik Saveza, prof. Ranko Bugarski. Tema njegova referata bila je: »Pojam i značaj primijenjene lingvistike«. Kako je on u tom referatu definirao ulogu primijenjene lingvistike i odredio njezin status u okviru naših društvenih zbivanja, osvrnut ćemo se na nj malo podrobnije.

Bugarski smatra da pojam »primijenjena lingvistika« ima dva povezana, ali relativno nezavisna smisla, pragmatički i teorijski. Pragmatički je smisao vanjski, to jest ekstralngvistički i društveni, dok je teorijski smisao unutrašnji, to jest lingvistički i time naučni, a tiče se statusa primijenjene lingvistike u samoj nauci o jeziku i njezinog mesta među disciplinama te nauke. Komunikacijski problemi suvremenih društava i cijelog čovječanstva takvi su da ideja o primijenjenoj lingvistici posjeduje privlačnost i izaziva interes na različitim stranama. Termin »primijenjena lingvistika« u širokoj je međunarodnoj upotrebi, ali pojam koji mu

u praksi odgovara uvjetovan je lokalnim historijskim i društvenim okolnostima.

Po mišljenju Bugarskog Jugoslavija je jedna od sredina u kojoj se zbog širokog raspona prisutnih praktičnih problema jezičnog karaktera, kao što su višejezičnost, standardizacija, nastava stranih jezika i drugo, može i na pragmatičnom planu postaviti pitanje pojma primijenjene lingvistike; odgovor proistiće iz same prakse: primijenjena lingvistika je sva djelatnost koja se odvija pod tim nazivom, bez obzira na različite stručne i društvene profile sudionika.

Pitanje primijenjene lingvistike, mora se, međutim, rješavati i teorijski, bez obzira na lokalne empirijske posebnosti.

Postoji velik broj područja primjene rezultata lingvističke nauke i bilo bi absurdno tvrditi da je primijenjena lingvistika skup svih navedenih područja. Ako bismo htjeli izdvojiti ono što je zajedničko svim tim područjima, vidjeli bismo da je to neki vid jezika — bilo kao materija ili model. Kao predmet istraživanja dobili bismo jezik. A nauka s tim predmetom istraživanja postoji i zove se lingvistika. Na taj način došli bismo do zaključka da primijenjena lingvistika ili nema svog predmeta ili ga ima, ali je on identičan s predmetom same lingvistike. Bugarski odbacuje takav način razmišljanja i nudi svoje rješenje a to je da termin »primijenjena lingvistika« znači jednu opću orientaciju u samoj lingvistici i da se ne odnosi na predmet, nego na karakterističan *pri stup*. Primijenjena je lingvistika lingvistika koja se primjenjuje izvan svoje domene. To je okretnost lingvistike prema širokom spektru područja gdje se nalaze jezični aspekti koji traže primjenu metoda i modela nauke o jeziku. Ta područja nisu same lingvistike. Ne ka su od njih izrazito društvenog značenja, pa se u tom slučaju primjenjena lingvistika može označiti kao sinteza jezične nauke i društvene prakse.

U svom izlaganju Bugarski je vrlo jasno definirao status primijenjene lingvistike u okviru drugih znanstvenih disciplina, posebno njezin odnos prema lingvistici, ali je isto tako jasno odredio njezino mjesto u okviru naših društvenih zbivanja, a to je nakon dilema do kojih je dolazilo oko statusa primijenjene lingvistike posljednjih godina, sigurno velik korak naprijed.

Očito je da je sama životna praksa navela Bugarskog da primijenjenu lingvistiku definira upravo na taj način,

jer su dva koreferata koja su slijedila — »Primjena lingvistike u prevođenju«, prof. Vladimira Ivira, i »Lingvostilistika kao primijenjena lingvistika« prof. Duška Jovića — raspravljala o pojmu lingvistike s istih pozicija.

Štoviše, u drugoj plenarnoj sjednici, u kojoj je potpisana referirala o temi »Metodologija znanstvenog istraživanja u nastavi stranih jezika«, teze Bugarskog bile su još upotpunjene, jer je glotodidaktika kao teorija nastave stranih jezika definirana kao znanstveno područje koje ulazi u okvir područja primjene lingvistike. Referenti su došli do istovjetnih stavova neovisno jedan od drugoga. Druga je plenarna sjednica bila posvećena nastavi stranih jezika kao jednoj od najproduktivnijih disciplina primijenjene lingvistike u nas. U već spomenutom referatu o znanstvenim istraživanjima u glotodidaktici, govorilo se o metodama koje su potekle iz lingvistike i psihologije, ali koje su neke karakteristike izgubile, a neke stekle, pa danas možemo govoriti o metodama istraživanja specifičnima za nastavu stranih jezika. Koreferat prof. Elvire Petrović »Analiza rezultata u učenju engleskog jezika kod učenika petih razreda osnovne škole« ilustrirao je postavke iznjete u referatu, dok je koreferat prof. Inke Štrukelj bio okrenut prema budućnosti — govorio je o perspektivama znanstvenog istraživanja u nastavi stranih jezika.

Pojedina republička, odnosno pokrajinska društva za primijenjenu lingvistiku organizirala su rad onih sekcija, to jest obradu tema na kojima se u njihovoj sredini najintenzivnije radi, pa stoga te sekcije, odnosno njihovo usmjerjenje možemo uzeti kao pokazatelje preokupacije pojedinih društava.

Sekciju s temom »višejezičnost« organiziralo je Društvo za primijenjenu lingvistiku Vojvodine i Društvo Kosova. Najviše je priloga u toj sekciji bilo iz Vojvodine i iz Slovenije, gdje problemi višejezičnosti najviše dolaze do izražaja. Sekcija se nije ograničila samo na analizu tih problema unutar Jugoslavije, nego se tu našao i prilog prof. Ljubiše Rajića »Sociolingvistički aspekti dvojezičnosti Jugoslavena na radu u Švedskoj i Norveškoj«.

Sekciju s temom »Jezično raslojavanje i standardizacija« organiziralo je DPL Bosne i Hercegovine. U toj je sekciji velik interes pobudio referat prof. Damira Kalogjere »Spol i jezik«. U toj se sekciji govorilo još o proble-

mima periodizacije književnog jezika, o standardizaciji terminologije u nas, o fenomenu standardno-jezične varijantnosti, o normiranju jezičnog izraza, o fonoličnosti pravopisa, o književno-jezičnoj politici itd.

Sekciju »Usvajanja materinjeg jezika« organiziralo je DPL Srbije, s četiri priloga iz Beograda, pet iz Novog Sada te po jednog iz Ljubljane i Zagreba. Referati su bili velikim dijelom s područja razvojne psiholingvistike; govorili su o problemima istraživanja na tom znanstvenom području s pozicija treće generacije psiholingvista, to jest onih koji razvoj govora promatraju u kontekstu opće komunikativne djelatnosti. Polemiziralo se o verbalnoj sposobnosti i njezinu odnosu prema prirodi i strukturi inteligencije, o mogućnostima utjecaja rane dvojezičnosti na kognitivni razvoj, o semiotičkom proučavanju dječjih tekstova — itd.

Sekciju »Kontrastivna istraživanja« organiziralo je DPL Hrvatske. Od 13 priloga u toj vrlo bogatoj sekciji 3 su bila iz Prištine (2 priloga iz područja kontrastivne analize ruskog i albanskog, a jedan iz kontrastivne analize engleskog i albanskog), 5 priloga iz Novog Sada iz područja kontrastivne analize našeg i madžarskog, našeg i njemačkog te našeg i talijanskog jezika. Prof. A. Menac (Zagreb) održala je referat »Iz problematike upotrebe genitiva u ruskom i hrvatskom književnom jeziku«, a prof. M. Festini (Zadar) govorio je o jednom obliku glagolske sintagme u talijanskom jeziku. Iz Beograda su se čitala 2 priloga — jedan s područja kontrastivne analize ruskog jezika, a drugi s područja srpskohrvatskog kao stranog jezika.

U sekciji »Nastava stranih jezika«, koju je organiziralo DPL Hrvatske, održano je 9 referata, od toga 5 iz Zagreba. Referati iz Zagreba (prof. Marija Pozojević-Trivanović: »O nekim problemima usvajanja stranih jezika«, prof. Ivana Batušić: »O stručnom stranom jeziku i mogućnosti didaktičke primjene«, prof. Jasna Bilinić-Zubak: »Funkcionalni pristup nastavi prisutan u usvajanju glagolskih oblika engleskog jezika« i prof. Jasna Gotovac: »Evaluacija komunikativne kompetencije učenika osnovne škole«) bili su svi na zavidnoj visini, o čemu je svjedočila i reakcija vrlo brojnog slušateljstva.

U toj su sekciji još svojim prilozima sudjelovali prof. P. Vučković (Beograd), prof. Vl. Sekulić (Titograd), prof. Lj. Bibović (Novi Sad) i prof. O. Mišeska-

-Tomić (Skopje). Prof. Klara Montani, koja je bila jedan od organizatora ove sekcije i koja je od osnutka Društva za primijenjenu lingvistiku u njemu zdušno radila, nije mogla zbog bolesti prisustvovati kongresu, što je kod svih članova Sekcije izazvalo žaljenje.

U sekciji »Programi i nastavni materijali za materinji jezik, jezik sredine i strane jezike«, koju je organiziralo DPL Slovenije i DPL Vojvodine, bilo je 15 referata. Od naših zagrebačkih kolega tu su dali svoje priloge prof. A. Nakić, prof. M. Dolenc, prof. D. Čelmić, prof. Vl. Ivir, prof. M. Klepač, prof. R. Volos. U većini referata u toj sekciji došli su do izražaja problemi u vezi s reformom školstva, nastojanja da se lingvistika i ostale nauke angažiraju u radu na novim nastavnim materijalima i planovima, da se zajedničkim radom dođe do optimalnih rješenja.

Što možemo zaključiti o primijenjenoj lingvistici u Jugoslaviji nakon ovog kongresa?

Očito je da su se društva za primijenjenu lingvistiku uklopila u život naš svagdanji i dala svoj doprinos rješavanju aktualnih društvenih problema.

Ne bi bilo u redu tvrditi da je u svim slučajevima rad o kojem se referiralo potekao iz društva za primijenjenu lingvistiku. U mnogo su slučajeva društva organizacijom ovog kongresa pomogla da se za taj rad sazna, da se čuje o o radu pojedinaca, progovori, izmijene iskustva. I to je ponekad dovoljan poticaj onima koji u drugim centrima rade na sličnim temama.

Kakva je bila kvaliteta priloga? Usaporemo li ovaj kongres s posljednjim kongresom AILA-e u Stuttgartu 1975, čini se da se može reći da razlike u kvaliteti radova i nije bilo. I ovđe i тамо bilo je radova koji ne spadaju na kongres — ali to se događa na svakom kongresu. Većina je radova predstavljala poštene, na znanosti fundirane doprinose, referate o vlastitim, malim istraživačkim projektima, ili vlastite prijedloge rješenja određenih dilema. Možda bi jedna od zadaća Saveza društava bila da u budućnosti okupi snage i da organizira timski rad stručnjaka koji u raznim sredinama rade na istim problemima.

Daljnja je karakteristika priloga bila da su bili suvremeni. Tek su se u neznatnom broju referata prepričavale stare »zgodacije«. U najvećem dijelu priloga vidjelo se je da autori prate razvoj znanosti i da su u toku događaja.

Čini se da je I kongres Saveza jugoslavenskih društava za primijenjenu lingvistiku opravdao postojanje društava i sa znanstvenog i s društvenog stanovašta i da putem kojim smo krenuli treba ići i dalje.

M.V.

SEMINAR ZA NASTAVNIKE FRANCUSKOG JEZIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA — ZADAR 16—21. SIJEĆNJA 1978.

Seminar je organizirao Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, a cilj je seminaru bio da se nastavnici upoznaju s reformskim promjenama i kretanjima u suvremenoj metodici.

Savjetnici zavoda govorili su o općim reformskim problemima, s posebnim osvrtom na mjesto humanističkog obrazovanja u novoj školi. Obrazlagane su društvene, pedagoške i metodske osnovne programa završne faze i novi program za bazični odgoj i obrazovanje. U tu se grupu tema uklopilo i predavanje dr Ivane Batušić, metodičara s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, o učenju jezika u funkciji struke kod nas i u svijetu.

U Francuskoj se u posljednje vrijeme počinje preispitivati dosadašnja efikasnost u učenju jezika. Predlaže se mnogo elastičnija upotreba AV-metoda, a govor se mnogo i o funkcionalnom pristupu. Na temelju predavanja Henri Besse, poznatog stručnjaka iz C.R.E.D. I.F.-a, Francuska, koji je vrlo kritično govorio o »starom i novom«, nastavnici su se mogli upoznati s različitim stavovima u suvremenoj francuskoj metodici. Henri Besse je osobito kritično govorio o funkcionalnom pristupu. Pokušavši unijeti red u sve ono što se javlja pod terminom funkcionalnog pristupa, upozorio je na nejasnoću termina »potrebe učenika« što je prema Besusu nedopustivo kad se radi o jednom od ključnih termina jer dovodi u pitanje valjanost čitavog pristupa.

Treća grupa tema bila je posvećena nastavnim materijalima. Ankica Tomić, urednik »Školske knjige«, govorila je o konцепciji višeizvornih sklopova za osnovnu školu, a dr Ivana Batušić o potrebi i mogućnosti korištenja raznih medija na pojedinom nivou učenja jezika. Henri Besse, i sam autor nastavnih materijala, postavio je problem izbora i korištenja autentičnih materijala u učenju jezika. Prema interesu učesnika bilo

je očito da smo svi spremni da ozbiljno razgovaramo o toj temi jer se i kod nas i u svijetu u posljednje vrijeme autentični tekst često koristi nekritično i neosmišljeno.

Uz plenarna predavanja radilo se i u posebnim grupama za nastavnike osnovnih i srednjih škola, gdje se zavisno od potreba pojedine grupe nastavnika i njihovih učenika govorilo o načinima efikasnog korištenja različitih izvora i oblicima govornih i pismenih vježbi koje potiču na spontanu komunikaciju te razvijaju samostalnost i kreativnost učenika.

Praktički rad vodili su nastavnici osnovnih i srednjih škola: Yvonne Vrhovac, Natalija Benini i Željka Horvat.

Veliku pomoć u održavanju jezičnih vježbi, radnom materijalu i tehnicu pružili su nam, kao i uvjek dosada, predstavnici Francuskog instituta u Zagrebu i Francuskog instituta u Beogradu.

Na završnom sastanku razvila se živa diskusija o raznim problemima koji tište nastavnike jezika: velika opterećenost nastavnika, mali broj sati u početnoj fazi, neuhodanost u organiziranju izborne i fakultativne nastave. Tu svakako nije mogao izostati ni razgovor o lošoj zastupljenosti francuskog u našim školama. Doneseni su zaključci da nastavnici u svojim sredinama u suradnji s udruženjem radom i svim društveno-političkim faktorima povedu akciju informiranja roditelja i šire javnosti o potrebi učenja francuskog jezika i time pripreme teren za provođenje Društvenog dogovora o zastupljenosti pojedinih stranih jezika u našoj Republici.

A.N.

SEMINAR ZA NASTAVNIKE NJEMAČKOG JEZIKA

Od 17. do 24. siječnja 1978. održan je u Crikvenici seminar za nastavnike njemačkog jezika iz SR Hrvatske. Po prvi put seminar je održan zajedno za nastavnike osnovnih i srednjih škola, a prisustvovalo mu je oko 140 nastavnika. Blizu 100 nastavnika osnovnih škola i oko 40 nastavnika srednjih škola predstavljalo je dosad vjerojatno najveći skup nastavnika na bilo kom organiziranom obliku stručnog usavršavanja nastavnika stranog jezika u SRH.

Osnovna svrha seminara bila je upoznavanje nastavnika s novim pristupom

u nastavi stranih jezika u okviru reforme cijelokupnog obrazovanja. Stoga su nastavnici iz osnovnih škola čuli čitav niz sugestija o tome kako treba da se služe novim multimedijskim materijalima i promatrati su praktičan rad s više izvornim sklopom za nastavu njemačkog jezika, dok su nastavnici srednjih škola dobili upute kako treba raditi s radnim materijalima i kako će samostalno pripremati razne vrste komunikacijskih vježbi.

Zahvaljujući činjenici što je seminar organiziran u Crikvenici i što u tamošnjoj osnovnoj školi djeca uče njemački jezik, organizirana su tri demonstraciona predavanja sa skupinom crikveničke djece. Demonstracije su provedene sa skupinom učenika V razreda, a korišteno je štivo iz sklopa »Monika ist krank«. Vrlo inventivna zagrebačka nastavnica Ivana Vajda iz Osnovne škole u Gornjem Vrapču prikazala nam je rad s višeizvornim sklopom u svim njezovim fazama od prezentacije do transfera.

Rad seminara odvijao se u plenumima i u grupama.

Prva plenarna predavanja održali su Mr Davorka Celmić i Mladen Dolenc, savjetnici iz Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu SRH. Mr Davorka Celmić govorila je »O sistematskom pristupu programskih osnova«, a Mladen Dolenc »O faktorima realizacije nastavnog programa iz stranih jezika«.

Završna plenarna predavanja održali su isto tako savjetnici iz Zavoda, i to Davorka Celmić »O promijenjenoj ulozi nastavnika u reformi obrazovanja«, a Mladen Dolenc »O svjesnom učenju kod multimedijskog pristupa u nastavi stranih jezika«.

Od stranih predavača plenarna su predavanja održali:

— Dr Eberhardt Piepho, pročelnik katedre za primijenjenu lingvistiku iz Sveučilišta u Giessenu. Tema njegovih predavanja odnosila se također na nužne promjene u pristupu nastavi stranim jezicima.

— Dr Rosemarie Oelschlägel iz Pedagoškog instituta u Leipzigu. Tema njene predavanja glasila je: »Govorne norme i jezični stil suvremenog njemačkog jezika«.

Inače se rad seminara odvijao u grupama. S grupom za srednje škole rukovodili su Davorka Celmić, Vesna Reiser i Goranka Štimac, te od stranih predavača Eberhardt Piepho.

Nastavnici osnovnih škola radili su u četiri grupe. Grupama su rukovodili sljedeći domaći i strani predavači:

1. Aleksandra Krstulović i
2. Heidi Lovrić, obje iz Pedagoške akademije u Zagrebu
3. Mladen Dolenc iz Zavoda za prosvjetno pedagošku službu
4. Eberhardt Piepho, iz SR Njemačke
5. Henz Heinrichs, iz SR Njemačke
6. Rosemarie Oelschlägel, iz DR Njemačke
7. Helmut John, iz DR Njemačke
8. Wilhelm Llas, iz Austrije.

Rad u grupama odnosio se pretežno na materijale koji su prethodno bili izneseni na plenarnim predavanjima.

Na kraju seminara održan je sastanak sa svim nastavnicima — zasebno sa skupinom za osnovne i zasebno sa skupinom za srednje škole. Razgovor koji se ovdje poveo mogli bismo sažeti u obliku sljedećih zaključaka:

1. Nastavnici su seminar ocijenili kao uspješan, a naročito njegovu osnovnu svrhu, koja je bila: praktično korištenje novim materijalima za nastavu. Posebno su istakli vrijednost demonstracionih predavanja, koja su im pružila niz korisnih sugestija za rad u rzedu.

2. Nastavnici su kao poseban problem istakli ocjenjivanje i izrazili želju da se o tome više govori na idućem seminaru. Ta je sugestija u potpunosti prihvaćena.

3. Isto tako nastavnici ističu da imaju poteškoća u provođenju pismenih vježbi, naročito na početnom stupnju pa će i to biti tema jednog od idućih seminara za nastavnike njemačkog jezika.

4. Na kraju nastavnici osnovnih škola ističu da bi na takvim seminari trebalo ubuduće biti više kontakata s nastavnicima srednjih škola. Prvi je korak učinjen, no na ovom seminaru nastavnici osnovnih i srednjih škola sretali su se samo na plenarnim predavanjima. Smatra se da bi bilo korisno da se na idućem seminaru bar u jednoj grupi radi zajednički, tj. da nastavnici osnovnih i srednjih škola imaju prilike da se porazgovore i o zajedničkim, kao i o specifičnim problemima svakog obrazovnog ciklusa. Čula su se i mišljenja: »Nastavnici srednjih škola

nemaju pojma što mi radimo, kao ni mi što oni rade.«

Bilo bi nepravedno a da na kraju ne spomenemo veliku susretljivost direktora škole i nastavnica njemačkog jezika iz Crikvenice, bez čije pomoći i zalaganja uspjeh seminara ne bi bio tako velik. Naime njihovom pomoći uspjeli smo organizirati demonstraciona predavanja s djecom. Škola je, štoviše, organizirala i prijevoz djece školskim autobusom iz grada od hotela »Omorike«, gdje se seminar održavao.

Zbog toga im se ovom zgodom posebno najtoplje zahvaljujemo.

M. D.

DRUŠTVO ZA PRIMIJENJENU LINGVISTIKU SR HRVATSKE I SAVEZ DRUŠTAVA ZA PRIMIJENJENU LINGVISTIKU JUGOSLAVIJE

Na stranicama ovog časopisa već je nekoliko puta bilo govora o radu Društva za primijenjenu lingvistiku SR Hrvatske.

Broj 4/1976 bio je čitav posvećen referatima s konferencije »Psiholingvistica u nastavi stranih jezika«, koju je ovo društvo organiziralo u suradnji sa Sekcijom za strane jezike Hrvatskog filološkog društva. Evo još nekoliko dodatnih informacija o toj organizaciji!

DPL Hrvatske organizirano je u travnju 1976. U dvije godine svoga postojanja razvilo je svoju djelatnost putem stručnih predavanja i radom u sekcijama i regionalnim aktivima. Za sad u njemu rade sekcije za glotodidaktiku, za istraživanja u procjeni znanja u nastavi jezika, za ispitivanje procesa učenja stranih jezika u ranoj školskoj dobi, za stručni strani jezik, za dječji govor, te za materinji jezik. Težište je rada u sekcijama ispitivanje navedenih područja u okvirima našeg društvenog i obrazovnog sustava te sistematiziranje i tumačenje tekovina lingvističkih disciplina u našoj praksi. Na taj se način rad Društva jednim dijelom svojih aktivnosti nadopunjava s radom sekcije za strane jezike HFD-a, kojoj je osnovni zadatak da na širokoj osnovi okuplja stručnjake u praksi nastave stranih jezika i popularizira novine u nastavi.

Naše republičko Društvo za primijenjenu lingvistiku vezano je ostalim republičkim i pokrajinskim društvima u Savez društava za primijenjenu lingvistiku Jugoslavije. Savez, u čiju djelat-

nost spada i organizacija kongresa, održao je prvi kongres u prosincu 1977.

U ovom mandatnom periodu sjedište Saveza nalazi se u Beogradu. Na posljednjoj godišnjoj skupštini, održanoj u Beogradu u prosincu 1977, predloženo je da u slijedećem mandatnom razdoblju sjedište Saveza i sve aktivnosti u vezi sa sjedištem prijeđu u Zagreb. Delegati DPL-a Hrvatske su na skupštini prijedlog prihvatali, no još treba da bude prihvaćen i na godišnjoj skupštini, koja se održava 8. travnja 1978. na Filozofskom fakultetu.

Statut svake organizacije je dokument koji najrječitije govori o njezinim zadacima i djelatnostima. U ovom broju donosimo Statut Saveza kako bismo našim čitaocima — stručnjacima na jednom od područja primijenjene lingvistike približili rad te organizacije. U slijedećem broju objavit ćemo Statut DPL-a Hrvatske.

njenu lingvistiku. Sjedište Saveza je u Beogradu, Filozofski fakultet, Student-ski trg 3.

Član 2.

Savez je samoupravna asocijacija ravnopravno i dobrovoljno udruženih republičkih i pokrajinskih društava za primijenjenu lingvistiku (u daljem tekstu: članice).

Član 3.

Savez ima status pravnog lica. Savez predstavlja predsjednik ili zamjenik predsjednika.

U odnosima prema trećim osobama Savez istupa sa svim pravima i obvezama koje po zakonu ima kao organizirano udruženje građana.

Savez nastupa u ime svojih članica, a za njihov račun, samo kada ga za to izričito ovlaže. U nastupanju u ime svojih članica Savez se pridržava ovog Statuta, programske platforme i zajednički utvrđenih stavova.

Član 4.

Odluku o sjedištu Saveza donosi sva-ke dvije godine. Sjedište ne može biti u jednom mjestu više od četiri godine. Prvo sjedište je u Beogradu.

Član 5.

Savez ima pečat, na čijem polju na hrvatskosrpskom, odnosno srpskohrvatskom, makedonskom, slovenskom, albanskom i mađarskom jeziku i pismu piše: **SAVEZ DRUŠTAVA ZA PRIMIJENJENU LINGVISTIKU JUGOSLAVIJE**.

II. CILJEVI I ZADACI SAVEZA

Član 6.

Udruživanjem u Savez članice stvaraju uvjete, u skladu s općim interesima socijalističkog samoupravnog društva i programskim ciljevima Socijalističkog saveza, za izražavanje, usklajivanje i zadovoljavanje interesa cijelokupnog članstva, zajedničkih interesa svih članica i društvenih interesa, i doprinose demokratizaciji društvenih odnosa i rješavanju problema u oblasti primijenjene lingvistike, boljeg organiziranja i sprovođenja zajedničkih akcija.

Članice povjeravaju Savezu jedan dio poslova od zajedničkog interesa radi njihova efikasnijeg obavljanja.

STATUT SAVEZA DRUŠTAVA ZA PRIMIJENJENU LINGVISTIKU JUGOSLAVIJE

Polazeći od Ustava SFRJ, Zakona o udruženjima građana, Zakona o osnovama društvene samozaštite i Statuta Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, u namjeri da udruživanjem i samoupravnim povezivanjem uspostavljaju i ostvaruju zajedničke ciljeve i društvene interese, na osnovi izražene želje republičkih i pokrajinskih društava za primijenjenu lingvistiku, imajući u vidu društvene zadatke koje udruženja građana imaju kao integralni dio Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Skupština Saveza društava za primijenjenu lingvistiku Jugoslavije donosi

STATUT

SAVEZA DRUŠTAVA ZA PRIMIJENJENU LINGVISTIKU JUGOSLAVIJE

I. OPĆE ODREDBE

Član 1.

Savez društava za primijenjenu lingvistiku Jugoslavije (u daljem tekstu Savez) djeluje na teoriju SFR Jugoslavije odnosno na područjima republičkih i pokrajinskih društava za primije-

Savez djeluje samostalno i objedinjeno s ostalim subjektima društva. Samoupravno sporazumijevanje i dogovaranje i akcione jedinstvo su instrumenti rada Saveza.

Član 7.

Radi podruštvljavanja svojih osnovnih funkcija Savez usmjerava svoje akcije naročito:

— da svojim inicijativama, prijedložima, političkom i stručnom aktivnošću pokreće, razvija i ostvaruje svoje zadatke i ciljeve povezane sa ostalim djelovima društvene zajednice kroz Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, kao i da učestvuje u njegovim akcijama;

— da objedinjuje akcije svojih članica, i tako angažira i organizirano vodi cijelokupno članstvo u nastupanju prema društvenoj zajednici u kojoj djeluje i prema inozemstvu, u pronašljenju unutrašnjih organizacijskih formi koje pridonose ostvarivanju interesa i samoupravnih odnosa i razvijanju idejno-klasnih odnosa u ovoj društvenoj sferi;

— da pokreće razmatranja problema iz oblasti djelatnosti članica i Saveza u cjelini;

— da u Socijalističkom savezu učestvuje u izgradnji zajedničkih smjernica i stavova za rad delegacija i delegata i da preko svojih delegata djeluje u federaciji preko svojih članica u odgovarajućim društvenim društveno-političkim i drugim samoupravnim organizacijama i organima.

Član 8.

S obzirom na djelatnost članica koja treba da pridoneće rješavanju jezičkih problema od društvenog značaja u oblasti jezika naroda i narodnosti Jugoslavije i stranih jezika, Savez proklamira kao jedan od svojih ciljeva — u skladu s Ustavom SFRJ i stavovima X kongresa SKJ — da u međunarodnoj aktivnosti članica i Saveza radi na afirmaciji samoupravnog socijalističkog društva i nastupa u skladu s političkim djelovanjem SSRNJ. Savez će odbiti da učestvuje na svakom međunarodnom skupu čija je idejno-politička platforma nespojiva s principima međunarodnog angažiranja nesvrstane Jugoslavije.

Član 9.

Ovim Statutom afirmira se međusobna suradnja članica.

Protivna je duhu i smislu ovog Statuta svaka aktivnost članica, njenog organa ili pojedinca koja narušava jedinstvo Saveza ili ometa razvijanje samoupravnih odnosa, koja je uperena protiv bratstva-jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije i drugih društvenih vrijednosti utvrđenih Ustavom SFRJ ili ciljeva i zadataka utvrđenih ovim Statutom.

Član 10.

Ciljevi i zadaci Saveza jesu:

— samoupravno organiziranje u skladu s Ustavom SFRJ i Statutom SSRNJ;

— aktivno učestvovanje u ostvarivanju programskih ciljeva SSRNJ;

— organizirano okupljanje svih onih koji se bave problemima iz oblasti primijenjene lingvistike;

— koordiniranje stručne i znanstvene djelatnosti članica Saveza, naročito u onim oblastima jezičkih istraživanja i njihove primjene u društvenoj praksi koje su od prioritetskog značaja za našu društvenu zajednicu;

— organiziranje suradnje sa stručnim i znanstvenim institucijama (institutima, zavodima, fakultetima, školama, radničkim i narodnim univerzitetima) u zajedničkom rješavanju društvenih problema vezanih za primjenu lingvističkih dostignuća;

— pružanje pomoći institucijama koje se bave problemima primijenjene lingvistike, davanjem stručnih mišljenja i sugestija za unapređenje njihova rada;

— organiziranje suradnje s organizacijama istog i sličnog karaktera u inozemstvu;

— organiziranje znanstvenih i stručnih skupova;

— pružanje pomoći u pripremanju članova za organizirano istupanje na međunarodnim skupovima za primijenjenu lingvistiku;

— pružanje stručne pomoći organima nadležnim za donošenje odluka o statusu i o programu nastave jezika i pokretanje inicijative za rješavanje aktuelnih problema u toj oblasti;

— izdavanje Biltena Saveza društava za primijenjenu lingvistiku Jugoslavije radi šireg i stalnog informiranja članstva u radu članica i Saveza;

— izdavanje Godišnjaka Saveza društava za primijenjenu lingvistiku Jugoslavije, u kojem će biti objavljivani radovi od općeg teorijsko-metodološkog interesa, članci koji iznose rezultate originalnih istraživanja, pregledi

novijeg razvoja ili aktuelnog stanja u nekoj oblasti primijenjene lingvistike, i članci-prikazi odabrane literature iz neke značajne domene primijenjene lingvistike;

— vođenje dokumentacije o svim oblicima aktivnosti Saveza i njegovu materijalno-finansijskom poslovanju;

— razvijanje interesa za probleme primijenjene lingvistike i iniciranje kursa primijenjene lingvistike u visokoškolskim ustanovama.

Član 11.

Savez učestvuje u zaključivanju sporazuma i donošenju društvenih dogovora s privrednim i neprivrednim organizacijama udruženog rada.

III. JAVNOST RADA

Član 12.

Rad Saveza je javan. Savez na pogodan način obavještava o svom radu društvenu zajednicu.

Član 13.

Savez je dužan da razmotri u svom nadležnom samoupravnom organu prijedloge društveno-političkih organizacija i zahtjeve i prijedloge društvene zajednice.

Član 14.

Savez obavještava članice o svom radu i materijalno-finansijskom poslovanju. Obavještavanje se vrši dostavljanjem odluka i zapisnika o radu samoupravnih organa i preko delegata. Savez obavještava o svom radu članstvo i širu društvenu zajednicu putem Biltena Saveza društava za primjenjenu lingvistiku Jugoslavije.

Član 15.

Savez je dužan da o svom radu informira Socijalistički savez.

IV. ČLANICE SAVEZA

Član 16.

Članice Saveza jesu:

- Društvo za primijenjenu lingvistiku Bosne i Hercegovine
- Društvo za primijenjenu lingvistiku Crne Gore
- Društvo za primijenjenu lingvistiku Hrvatske

Šoqata e gjuhësë aplikative të Kosovës — Društvo za primijenjenu lingvistiku Kosova

Združenje za primeneta lingvistika na Makedonija

Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije

Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije

Društvo za primenjenu lingvistiku Vojvodine.

Član 17.

Svaka članica može istupiti iz članstva u Savezu.

V. SAMOUPRAVNI ORGANI SAVEZA

Član 18.

Samoupravni organi Saveza su Skupština i Predsjedništvo.

Član 19.

Skupština Saveza sastavljena je od delegacija članica. Svaka članica delegira u Skupštinu po pet članova.

Član 20.

Mandat članova Skupštine traje dve godine i može se ponoviti samo jednom uzastopno.

Član 21.

Način izbora delegacija za Skupštinu Saveza određuje svaka članica.

Član 22.

Skupština radi u zasjedanjima koja se sazivaju po potrebi, a najmanje jednom godišnje.

Član 23.

Skupština saziva i priprema Predsjedništvo. Pozivi sa pripremljenim materijalima dostavljaju se članicama najkasnije 15 dana prije zasjedanja.

Član 24.

Skupštinu otvara predsjednik Saveza (tj. predsjednik Predsjedništva) ili zamjenik predsjednika. Skupština bira radno predsjedništvo koje rukovodi zasjedanjem. Svako zasjedanje razmatra rad Saveza između dva zasjedanja Skupštine.

Član 25.

O radu Skupštine donosi se Poslovnik, koji regulira način rada, tok sjednice, rukovodenje sjednicom i druga pitanja od značaja za rad Skupštine.

Član 26.

Na zasjedanju Skupštine vodi se zapisnik. Zapisnik se dostavlja svakoj članici.

Član 27.

Skupština razmatra pitanja koja su stavljeni na dnevni red i odlučuje o njima na principima dogovaranja i sporazumijevanja.

Član 28.

Skupština ima slijedeća prava i dužnosti:

- donosi Statut Saveza i njegove izmjene i dopune;
- razmatra i usvaja izvještaje Predsjedništva;
- utvrđuje programske ciljeve, platformu i smjernice za rad Saveza;
- donosi Poslovnik o svom radu;
- utvrđuje organizaciju Saveza i donosi odluku o njegovu sjedištu;
- utvrđuje visinu participacije za pojedine zajedničke akcije Saveza;
- razmatra i usvaja izvještaj o materijalno-financijskom poslovanju Saveza;
- bira predsjednika, zamjenika predsjednika, sekretara, blagajnika i ostale članove Predsjedništva, imenuje delegate u organe Socijalističkog saveza i druge organe i organizacije;
- razmatra i donosi odluke i o drugim pitanjima koja proističu iz člana 10. ovog Statuta.

Član 29.

Skupština bira u Predsjedništvo po jednog delegata iz svake delegacije članica, a predsjednika, sekretara i blagajnika Saveza iz delegacije onog društva na čijem teritoriju se nalazi sjedište Saveza. Skupština bira i zamjenika predsjednika, koji nije iz te delegacije. Predsjednik Saveza je i predsjednik Predsjedništva.

Mandat članova Predsjedništva traje dvije godine i može se ponoviti samo jedanput uzastopno.

Član 30.

Predsjedništvo ima slijedeća prava i obvezu:

— provodi odluke, smjernice i programsku platformu koju utvrdi Skupština;

- koordinira rad Saveza;
- donosi opće akte Saveza koji nisu u nadležnosti Skupštine;
- priprema i saziva Skupštinu;
- imenuje radne grupe i komisije;
- prati realizaciju programa;
- prati i uskladjuje nastupanje Saveza prema inozemstvu;
- vodi brigu o obavještavanju članstva;
- stara se o zakonitosti rada;
- priprema izvještaje i podnosi ih Skupštini;
- obavlja i druge poslove koji proizlaze iz djelatnosti Saveza, a nisu u nadležnosti Skupštine.

Član 31.

Predsjedništvo radi u sjednicama.

Po dogovoru, sjednice Predsjedništva mogu se održavati i izvan sjedišta Saveza.

Na sjednicama Predsjedništva, odluke se donose na principu dogovaranja i sporazumijevanja.

Svoje odluke Prdsjedništvo dostavlja svim članicama Saveza.

Član 32.

Predsjednik predstavlja i zastupa Savez, i na osnovi ovlaštenja Skupštine zaključuje i potpisuje ugovore, naloge, račune, poštu i ostalu dokumentaciju u ime i za račun Saveza.

Predsjednik izvršava odluke Predsjedništva i Skupštine, inicira odluke i akcije i koordinira rad.

Član 33.

Predsjednika u njegovoj odsutnosti zamjenjuje zamjenik predsjednika ili jedan od članova Predsjedništva.

Predsjedništvo ili predsjednik mogu na zamjenika prenijeti vođenje ili obavljanje određenih zadataka.

Član 34.

Sekretar obavlja administrativno-stručne poslove, izvršava odluke samoupravnih organa i obavlja druge poslove koji proizlaze iz njegove funkcije.

Član 35.

Blagajnik se brine o materijalno-financijskom poslovanju Saveza i redovno obavještava Predsjedništvo i Skupštinu o stanju i problemima materijalno-financijskog karaktera.

Član 36.

Za rad u Savezu ne prima se novčana naknada.

Član 37.

Rad Predsjedništva i samoupravnih komisija regulira se posebnim aktom.

Član 38.

Članovi samoupravnih organa Saveza i njihovi delegati odgovaraju Savezu za svoj rad.

Član 39.

Svaki član, članice, Savez i samoupravni organ snose odgovornost za svoj rad.

Svatko je slobodan da na demokratički i samoupravni način iznese svoje mišljenje ili stav o radu samoupravnog organa u koji je izabran.

Član 40.

U svojim aktivnostima samoupravni organi i delegati obvezani su da primjenjuju načela i ostvaruju zadatke društvene samozaštite i narodne obrane.

VI. ORGANIZACIJE SAVEZA

Član 41.

Oblici rada u Savezu sadržani su u članu 10. ovog Statuta a posebni oblici organiziranja i rada pojedinih članica Saveza regulirani su statutima republičkih i pokrajinskih društava za primjenjujuću lingvistiku.

VII. IZVORI PRIHODA

Član 42.

Djelatnost Saveza se financira participacijom članica prema dogovoru i sredstvima koja za određene djelatnosti dodjeljuje Odbor za koordinaciju nauke i tehnologije u SFRJ. Izvještaj o materijalno-finansijskom poslovanju Saveza razmatra i usvaja Skupština.

Član 43.

Troškove delegacija u radu Skupštine, Predsjedništva i drugih samoupravnih organa snosi društvo koje delegacija predstavlja.

VIII. DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA

Član 44.

Samozaštita u Savezu je usmjerena na zaštitu društvene imovine, prava i interesa članica, na preventivnu i drugu zaštitu od povrede prava članstva, raznih zloupotreba, nesavjesnog vršenja funkcija članova samoupravnih organa Saveza i nesavjesnog materijalno-finansijskog poslovanja Saveza, neprijateljske i druge djelatnosti.

Član 45.

U borbi protiv svega što je tuđe socijalističkim samoupravnim odnosima i radi ostvarivanja ciljeva društvene samozaštite, Skupština bira komisiju društvene samozaštite Saveza od po jednog člana iz delegacije svake članice s mandatom od dvije godine.

Član 46.

Radi izvršenja ciljeva društvene samozaštite Savez i njegovi samoupravni organi surađuju s društveno-političkim organizacijama, posebno sa Socijalističkim savezom, mjesnim zajednicama i organima narodne obrane.

Član 47.

Društvena samozaštita na području djelatnosti pojedinih članica regulirana je statutima republičkih društava za primjenjenu lingvistiku.

Član 48.

Kontakte s odgovarajućim stranim subjektima obavljaju predsjednik ili zamjenik predsjednika Saveza ili članovi Predsjedništva, i to isključivo u domeni djelatnosti Saveza navedenih u članu 10. ovog Statuta.

IX. PRESTANAK RADA SAVEZA

Član 49.

Odluku o prestanku rada Saveza može donijeti samo Skupština usvajajući pri tom i odluku o raspodjeli imovine Saveza na republička i pokrajinska društva.

Član 50.

Predsjednik ili zamjenik predsjednika Saveza dužan je da u roku od 15 dana

pismo obavijesti Gradski sekretarijat za unutrašnje poslove u mjestu sjedišta Saveza, prilažeći i odluku o preustanku rada Saveza ili zapisnik sa sjednice Skupštine.

X. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 51.

Tumačenje odredaba ovog Statuta daje Skupština Saveza.

Član 52.

Statut stupa na snagu danom donošenja.

Član 53.

Statut Saveza donosi se i objavljuje u autentičnom tekstu na hrvatskosrpskom, odnosno srpskohrvatskom, makedonskom, slovenskom, albanskom i madarskom jeziku i pismu.

Član 54.

Savez nastavlja rad dosadašnjeg Društva za primjenjenu lingvistiku Jugoslavije i preuzima njegove obaveze. Stupanjem na snagu ovog Statuta prestaje važnost Statuta Društva za primjenjenu lingvistiku Jugoslavije.

Član 55.

Ovaj statut je usvojen na zasjedanju Skupštine 10. aprila 1976. godine u Beogradu.

Sekretar Saveza
društava za primjenjenu
lingvistiku Jugoslavije,

Prvoslav S. Plavšić, s.r.

Predsjednik Saveza
društava za primjenjenu
lingvistiku Jugoslavije

Prof. dr Ranko Bugarski, s.r.

Vijesti

IV MEĐUNARODNI KONGRES NASTAVNIKA RUSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI

U glavnom gradu Njemačke Demokratske Republike Berlinu održat će se od 13. do 18. kolovoza 1979. IV međunarodni kongres nastavnika ruskog jezika i književnosti. Tema kongresa jest: *Teorija i praksa nastave ruskog jezika i književnosti. Uloga nastavnika u nastavnom procesu.*

Rad kongresa odvijat će se u plenarnim zasjedanjima i u zasjedanjima 6 sekcija, na kojima će se raspravljati o slijedećim aktualnim temama:

1. Znanstveno-metodski temelji nastave ruskog jezika
2. Nastava ruskog jezika u školi
3. Nastava ruskog jezika za filologeruste
4. Mjesto znanosti o književnosti u sistemu školovanja nastavnika ruskog jezika
5. Nastava ruskog jezika za stručnjake - nefilologe
6. Intezivni i dopisni oblici poučavanja ruskog jezika i usavršavanje nastavnika ruskog jezika i književnosti.

U svakoj sekciji predložen je još čitav niz podtema, za koje se mogu prijaviti referati i saopćenja.

Organizator — Nacionalni organizacioni odbor kongresa — poziva stručnjake — nastavnike srednjih i visokih škola, prevodioce, lingviste, metodičare, teoretičare književnosti, psihologe — da sudjeluju u radu kongresa.

Prijave se šalju na adresu: Organisationbüro, IV Kongress MAPRJAL, Humboldt-Universität, DDR — 108 Berlin, Unter den Linden 6, Postfach MAPRJAL.

Radi organizacije grupnog putovanja zainteresirani se mogu javiti tajništvo redakcije »Stranih jezika«.

M.B.

Kratke vijesti

9. rujna 1978. navršava se 150 godina od rođenja Lava Nikolajevića Tolstoja. Centralna proslava u Sovjetskom Savezu održat će se toga dana u Jasnoj Poljani. Za tu prigodu upravo se restaurira Tolstojev dom u Jasnoj Poljani da bi, kad bude završen, izgledao onako kakav je bio 1910, prije pišćeve smrti.

U svibnju 1977. obilježena je stota obljetnica rođenja sormovskog radnika Petra Zalomova, sudionika revolucionarnih kretanja u Rusiji već od kraja prošlog stoljeća i jednog od organizatora prvomajskih demonstracija 1902. u Sormovu. Na tim je demonstracijama P. Zalomov nosio crvenu zastavu s natpisom »Dolje samodržavlje«, a pošto je bio uhićen, na suđenju je održao vatreni govor o borbi radničke klase.

Sormovska demonstracija, život Petra Zalomova i njegove majke poznati su širom svijeta po romanu Gorkoga »Mati«. (Zalomov i njegova majka prototipovi su likova Pavla Vlasova i Pelageje Nilovne.)

U svojim »Sjećanjima« objavljenim 1947. Zalomov je opisao deset godina svog života — otkako je počeo raditi pa do suđenja za sudjelovanje u sormovskim demonstracijama. Koncem 1977. u njegovu rodnom gradu Gorkom (prije Njižni Novgorod) objavljena mu je autobiografska pripovijest »Петька из вдовьего дома«, gdje su prikazani njegovo dječaštvo i mladost — period, kako sam kaže, koji je odredio njegov revolucionarni put.

Svoju autobiografsku pripovijest Zalomov je na nagovor Gorkog započeo još sredinom dvadesetih godina i s čestim duljim prekidima (»nije bilo lako ponovo proživjeti djetinjstvo, sjetiti se tolikih detalja, a mnoge je trebalo i provjeriti«) radio na njoj oko 30 godina. Sada, 22 godine nakon smrti revolucionara, pripovijest su za tisak pripremili novinar i kritičar A. Nikitin i Zalomovljeve kćeri Galina i Jelena Zalomov.

Knjiga je izazvala interes povjesničara književnosti i historičara, nastavnika i studenata jer predstavlja detaljan komentar uvodnog dijela poznatog Zalomovljeva govora na suđenju 1902. Pripovijest je uz to dokumentarni prolog romana »Mati« Maksima Gorkog.

M. B.

Doctors bury their mistakes; the mistakes of teachers live on to shame them.

(Tom Crabtree, The Observer 5. Feb 1978)

* * *

Учитель и дерево познаются по плоду.

* * *

La pédagogie c'est l'art de répéter.